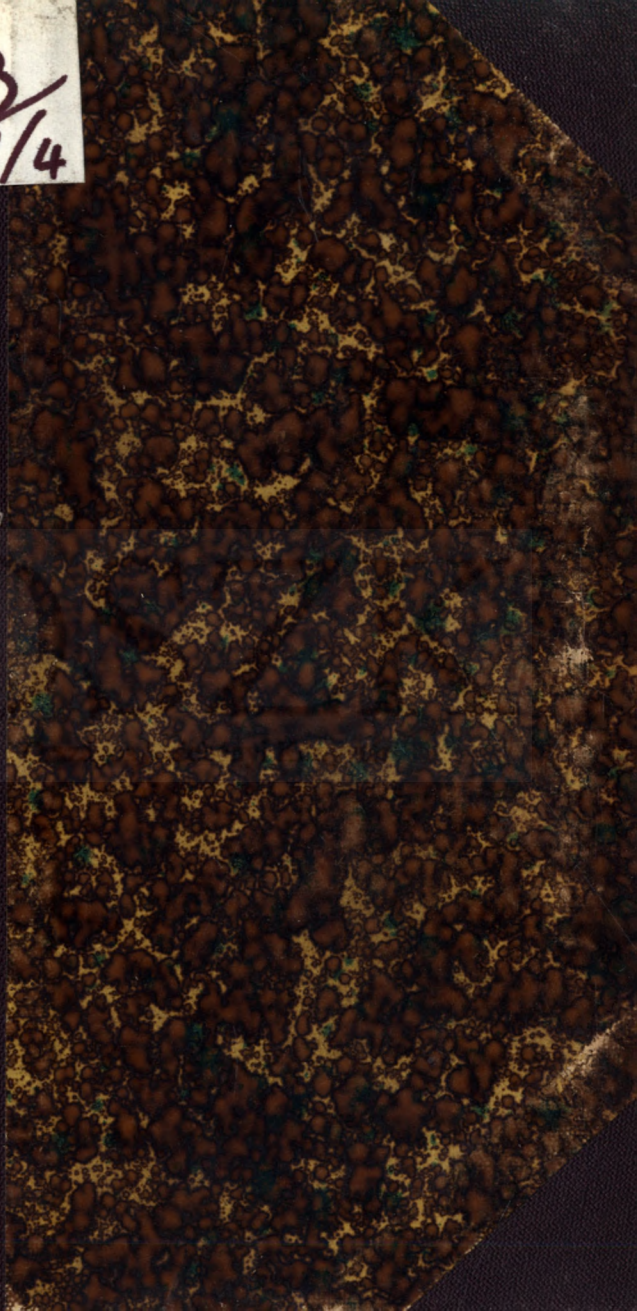

14.993

8/4

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

488

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

90.

28 m

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A
KIVÁLASZTOTT.

OROSZ ELBESZÉLÉS

KÉT KÖTETBEN.

IRTA

POTAPENKO N. I.

FORDITOTTA

MADZSAR GUSZTÁV.

ELSŐ KÖTET.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R. T. KIADÁSA.

I.

A vasuti állomás tágas, pajtaszerű várótermét egészen megtöltötte az érkezőket váró közönség. A tömegben különösen két alak tűnt föl. Mind a kettő a papi rendhez tartozott s hosszú reverendát viselt. De egyéb hasonlóság nem is volt közöttük és a ki megfigyelte őket, azonnal kitalálhatta, hogy különböző társadalmi állásuak. A melyik a hirdetési tábla előtt állott és a délnyugati vasutvonalak menetrendjét tanulmányozta, valószínűleg a fővárosi papi arisztokráciához tartozott. Sötétzöld atlasz reverendát viselt, mellét tömör lánczon függő nagy kereszt és színes szalagra kötött rendjel ékesítette. Kövér, tejfehér arcát ősze csavarodott haj vette körül, mely gondosan fésült, sűrű és hosszú korszakállban végződött. Fekete keztyűt hordott és fején sötétszürke, puha, hóbőrből készült sapka volt. Tömör aranyóráját gyakran előhuzta kabátja

alól; türelmetlennék látszott, hogy az idő lassabban múlik, mint ő akarná.

A másik egy szögletben ült a padon; hatalmas batyu mögé bujt el, mely a mellette ülő vastag polgártársé lehetett. Különösen hosszú, ősz szakálla vonta magára a figyelmet; egészen a térdig ért s még hosszabbnak látszott a miatt, hogy gazdája a fejét is lehajtotta. Hosszú, idomtalan-ujjú, kiálló kék eres kezeit térdeire fektette. Szürke, az ócskaságtól azonban vörösbe játszó reverendája alul nyitva volt s durva bagariabórból készült csizmái kikandikáltak alóla. Termete karcsú, sovány és nagyon hajlott. Arcza becsukott szemeivel halottéhoz hasonlított. Szundikált; csak néha-néha keltette fel az állomás udvarán keletkező lárma, ilyenkor tétovázó, kérdő tekintete ide-oda révedezett az előtte szokatlannak látszó nagy tömegben, s miután a történetekről tudomást szerzett, ismét álomba merült.

Az atlasz-reverendás lelkész végre beleunt a vasutvonalak tanulmányozásába; felhasználta a pillanatot, mikor a szürke-reverendás kinyitotta a szemeit és hozzá lépett. Az öreg fölébredt, gyorsan fölállott s igyekezett lehetőleg katonásan megállani.

— Olyan ismerős az arcza; de nem tudom

hol láttam! — mondá az atlaszruhás halkán, kellemes bariton hangon.

— Én azonnal megismertem, rektor úr! . . . Méltóztatik-e emlékezni Usztimjevka falu diakonusára, Obnovlenszki Ignácra . . . az vagyok.

— Obnovlenszki, Obnovlenszki . . . a fia . . . Igen, igen! E szerint ön Obnovlenszki Kirill-nek az apja? Igazán örülök, nagyon örülök! Kitünő, remek tanuló volt! Tudja-e, hogy érette kitüntetését kaptunk az akadémiától . . . persze, persze! Nagyon, nagyon örülök! Hogy megy a dolga, befejezte tanulmányait?

Obnovlenszki diakonus láthatólag örült, hogy fia ilyen fontos személyiség tetszését megnyerte. Nagy szemei felcsillantak és könnyekkel teltek meg. Ha legfiatalabb fiáról ilyen dicsérőleg nyilatkoztak, sírni tudott volna a gyönyörtől.

— Igen, nagyságos úr, készen van . . . befejezte a tanulmányait, mint első magiszter . . . mint első magiszter.

— E szerint tehát ott tartották tanárnak az egyetemen? Az elsőket mindig ott tartják.

— Nem, nem tartották ott. — A diakonus hangja hirtelen megremegett és megakadt. Az öreg zavarban volt. — Hogy is lehet az? Az elsőket

mindig ott tartják és Kirillt nem!? De hát miért nem tartották ott? Azt írta: »Kedveseim, szüleim, haza megyek és sohasem hagylak el titeket« . . . tehát még sem tartották ott . . .

— Hm . . . különös! — mondá a rektor. — Meg kell vallanom, ezt nem értem.

A diakonus feje reszketett; szive görcsösen szorult össze, nem tudta, vajjon csak rossz, érthetetlen előérzet-e, vagy szégyenli magát a rektor előtt, hogy fia, a kiért még a szemináriumot is megdicsérték, mégsem felelt meg a személyéhez fűzött reményeknek.

— Én sem értem! — válaszolt majdnem suttogva. Mintha valami a torkán akadt volna s akadályozná a beszédben.

— Én unokaöcsémet várom az egyetemről. Egyszerre küldtük oda az ön Kirilljével. Itt kapott állást a mi szemináriumunkban — mondá a rektor, mintha a kellemetlen beszélgetés benyomását akarná elenyésztetni.

De a diakonus nem hallgatott többé rá. A pályaudvaron felhangzó tompa csengetés jelezte, hogy a vonat jön. Nyugtalanul állott fel és az ajtó felé rohant, a hol az érkezők fogadására megjelent község tolongott. Egy percz mulva a pályaudvaron

volt s reszketve és elfogódva tekintett a közeledő vonat felé. Figyelmesen vizsgálta a kocs ablakokat, vajjon nem fedezné-e föl valahol a fiát, de semmit sem látott. Ünnepeles zúgással robogott be a vonat az állomás üvegtetőzete alá; a diakonus, mintha helyéhez nőtt volna, zavartan tekintett egyszerre valamennyi vagonajtóra. Egész zűrzavar állott szeme előtt. Úgy tetszett neki, mintha a táskákkal és batyukkal érkezőket, ide-oda futkosókat, egymást üdvözlőket és csókolókat mind látná, s mégis azt hitte, hogy álom az egész. Pedig ott volt a rektor úr, a ki egy utazótáskás fiatal embert megcsókolt és aztán egy másik fiatal, magas, halavány férfinak, a ki hosszú, barna, kalapja alól lecsüngő haját, kis bajuszt és kecskeszakállt viselt, a kezét megszorította. — Most közelebb jönnek. A magas fiatal ember előre siet, a diakonus szive megdobban, szédül, lábai reszketnek; nem érti, mi van vele. Karjaiba szorítja Kirillt s nem akarja elengedni, szünet nélkül csókolja a fejét, mintha nem is viszontlátás, hanem bucsú volna ez. Kirillnek majdnem erőszakkal kellett kibontakozni karjai közül.

— Jól van, jól, hiszen még eleget csókolózhatunk! — mondá szilárd, szelid basszus hangon. — Néhány darab podgyászm van, a mit át kell vennem.

Az öreg engedelmesen követte. Majd előre szaladt, majd hátra maradt, másoknak az ajtót nyitogatta ki s idegen csomagokat kapott fel; de nem kérdezett semmit, csak folytonosan fia magas termetét, járását, hosszú lábait, fekete kabátját nézte és mindez nagyon elérzékenyítette.

A mint az utitáskát megkapták és egy bérkocsiba ültek, Kirill kérdezte:

— Murka egészséges?

— Gavrilovna Marja? Hála Istennek; vár téged!

— Miért nem jött ki elém?

— Ki akart jönni, nagyon szívesen jött volna velem, de édes anyja, Nikolajevna Anna, nem engedte. Azt mondta, hogy nem illik fiatal leánynak.

— Hát édes anyám, hugom, Naszar bátyám? Egészségesek mind?

— Tiszteltetnek. Nasar kérte, hogy plébánossá nevezzék ki, de a vladika (érsek, metropolita) megtagadta; azt mondta, szolgáljon még egy ideig.

A diakonus azt gondolta magában: »Először Murkáról kérdezősködik, azután az anyjáról; ez nincs rendén.«

— Hová megyünk? — kérdezte a bérkocsis, a kinek elfelejtették megmondani.

— A plébániára! — sietett válaszolni a diakonus és fiához fordulva hozzátette: Előbb Gábor atyához megyünk, ott vannak az én lovaim is . . . Eszünk és onnan megyünk Usztimjevkára; este felé otthon leszünk.

— Nem, nem . . . itt kell meghálnunk. Dolgom van, a püspököt kell meglátogatnom.

Az öreg kérdezni akarta, hogy miért, de nem tette. Ezalatt azonban bántó gondolatok jártak a fejében: »Mint első magiszter fejezte be a tanulmányait és most a püspökhöz. Miért? — gondolta magában. — A közönséges ember, a fajtámbeli, elmegy a püspökhöz, hogy plébánosi vagy diakonusi állást kapjon; — de miért megy a magiszter, az első magiszter; mit akar? De örömeiben, hogy forrón szeretett fia végre hazajött s ott ül mellette a bérkocsiban, hallgatott s elhalasztotta kérdéseit későbbi időkre. A fiú nem találta el atyja gondolatait. Körülnézett és csodálkozott, mennyire megváltozott a megyeszékhely az utolsó két év alatt. Új templomot építettek, a vasuthoz vezető utat újra kövezték, új házak emelkedtek mindenütt.

— Nő a város! — jegyezte meg hangosan — a plébániát is újra festették!

A kétemeletes plébánia, a melyhez most érkez-

tek, sötét-barnára volt festve. A közelben, nagy térségen, melyet vasrács vett körül, emelkedett a plébánia-templom, nagy, de idomtalan, csunya épület. A bérkocsist kifizették, beléptek az ajtón és aztán a második emeletre mentek. Fortifikantov Gábor plébánosnak igen tisztességes tágas lakása volt a plébánián. Rangja szerint a harmadik pap volt és mert a főváros lakosai vallásosságban nagyon kitűntek, jövedelme is megfelelő. A vendégek szűk, fából való, vitorlavászonnal borított lépcsőn mentek fel; előbb széles, világos folyosóra értek s azután Fortifikantov Gábor atya lakásába. Már az előszobában hallották, hogy a teremben mozgolódik valaki. Gábor atya maga üdvözölte őket a küszöbön, előbb megáldotta Kirillt, azután megölelte és háromszor megcsókolta. A vendégszobából Nikolajevna Anna, az érdeemes anya jött ki világoskék ruhában és fejkötővel és szintén megcsókolta Kirillt. Tegezték s úgy bántak vele itt a házban, mint saját fiukkal. Már mint másodéves theológust Gavrilovna Marja vőlegényének tartották. Természetes, hogy ezt a szegény falusi diakonus fia iránt tanúsított bizalmat csak Kirill különös sikerei magyarázzák meg. Már akkor tudták, hogy a papi egyetemet fogja látogatni.

Valamennyien leültek. A beszélgetés az utazás s a városi ujdonságok körül forgott. Tizenegy órakor az anyuska reggelire hívta őket.

— De hol van Mura? — kérde Kirill, — Gavrilovna Marja? — javította ki; elfelejtette, hogy a szülők jelenlétében még sohasem hívta így.

— Öltözködik — mondá az anyuska. De Mura régen fel volt öltözködve. Az anyja azért tartotta vissza, mert nem gondolta illőnek, hogy ő szaladjon a férfi elé. Igaz, hogy vőlegénye volt, de két éve nem látták egymást és ez alatt sok minden megváltozhatott.

— Csak legalább Gábor atya kikérdezné! — gondolta a félénk diakonus. Nagyon számított erre a vizsgálatra, de nem mert maga előállni vele. Félt a fiától, a mikor saját diakonusi csekélységét magiszterségével összehasonlította.

Gavrilovna Marja belépett az ebédlőbe. Barátságosan köszöntötte Kirillt, de kimérten és tartózkodólag. Kirill úgy látta, hogy kifejlődött, erősebb lett. Arcza meglehetősen közönséges volt, kerek, telt, piros, szemei barnák. Sűrű fekete haja simára volt fésülve s hosszú, vastag fonatban végződött, mely derekáig csüngött alá. Modora láthatólag keresett. Egészen elpirult s hallgatott a belső izgatottság

miatt. Szívesen simult volna kedveséhez, a kit oly sovárogra várt és a kit most oly szépnek tartott.

— Nos, Ignatjevics Kirill, tehát első magisztere vagy a papi akadémiának! Ez dicsőségedre és becsületedre válik! — kezdé el Gábor atya félig ünnepélyesen, félig tréfásan.

A diakonusnak dobogott a szive. »Most nyilatkozni fog!« — gondoló s az izgatottságtól mohóbban evett, mint eddig. — Mura mereven nézett vőlegényére és gondolta: »Milyen tudós is lehet!«

— Igen, igen, rendkívül kiváló személyiség! — viszonzá Kirill kötődve.

— Persze, hogy kiváló; sokra fogod vinni, nagyon sokra!

— Most kezdődik — gondolta a diakonus.

Kirill nem válaszolt, de Gábor atya elhatározta, hogy teljesen kimeríti a témát és folytatta:

— Hogy van az, hogy még rendelkezést nem kaptál? Talán valami különös kilátásaid vannak?

— Nincs semmi különös, Gábor atya. Nem vagyok egyéb, mint a kit maga előtt lát.

— Aha, aha, tehát így van! Olyan csodálatos dolgok ezek, olyan csodálatosak! — gondolta a diakonus; és félve, hogy fia leolvassa az arczáról gondolatait, mereven tányérjára nézett.

— Ez bámulatos! Először hallom életemben, hogy az első magiszter így egészen . . . És semmit sem ajánlottak neked? . . . Csodálatos.

— Már hogyan! Ott akartak tartani az akadémián — de visszautasítottam.

E szavak után Gábor atya, az anyuska, Mura még a diakonus is letette kését és villáját.

— Ez volt tehát! — suttogá a diakonus, de maga is megijedt. Tulajdonképen nem lett volna szabad ezt mondani; talán kellemetlen, sértő lehetett a fiára.

— Az akadémiánál! . . . és te visszautasítottad? Hisz' ez örültség! — kiáltá Gábor atya.

— Csakugyan örültség! — erősíté az anyuska. Mura nem szólt semmit. De összeszorult szive sajgott. »A székvárosban lakhattunk volna!« — vilant meg agyában. A székvárosi élet utolérhetetlen ideálként lebegett előtte.

— De hát miért baj az? Hiszen mindnyájukat olyan nagyon szeretlek! Szeretem déli meleg éghajlatunkat, a falut, a melyben felnőttem, a parasztot, a ki táplált és mindenkit, a kik közel állnak hozzám! — válaszolta Kirill komolyan és elgondolkodva. — Eljöttem tehát hozzátok. A ki szeret, szívesen lát! — tette hozzá.

Egymásra néztek valamennyien s Gábor atya szólt:

— Nagyon helyes. A hazaszeretet és felebaráti szeretet igen szép. De miért mondjunk le arról, a mit munkával és tehetséggel megszereztünk? Hiszen meglátogathatsz bennünket, viszontláthatod a falut, mindnyájunkat, aztán visszatérhetsz. De a tanárságot visszautasítani, és hozzá még a székvárosi papi akadémián, ez valóságos bűn.

— Bűn! — ismételte az anyuska nagyon nyomatékosan — igen, valósággal bűn!

— És mi köze van mindezekhez a falunak? — folytatá Gábor atya. — A faluban úgy sem fogsz élni.

— A faluban fogok élni — mondá Kirill szilárdan és határozottan — falusi pap akarok lenni.

E szavak nagy zenebonát idéztek elő. Az első pillanatban senki sem hitt bennük.

»Tréfál!« — gondolta mindegyik és reá néztek. Kirill komolyan és halaványan, magába szállva ült a széken. Szeme akaraterőtől és a rendíthetlen határozottságtól fénylett. Észrevették valamennyien, hogy nem tréfált.

Gábor atya kivörösödött, zajosan eltolta az asztaltól a széket s majdnem haragosan szólt:

— Talán azért jöttél ide, hogy belőlünk csufot üzz!?

— Én? Csufot üzni? — válaszolt Kirill mély, benső aggodalommal.

Az anyuska felállott és büszkén felegyenesedve, mint a kit legnemesebb érzelmeiben sértettek meg, így szólt:

— Leányom nem a falura való!

Aztán parancsolólag fordult leányához:

— Marja, menj a szobádba!

Kirill is felemelkedett és az ablakhoz lépett. Annyira izgatott volt, hogy szinte szédült. Homlokát összeránczolja tekintett menyasszonyára és várta, mit fog csinálni. Mura engedelmeskedett. Érezte, hogy könyekben tör ki, és mert ezt szégyennek tartotta, az ajtó felé fordult és ingadozva sietett ki. Édes anyja követte. Gábor atya nekivörösödve, összeránczolt szemöldökkel ült helyén. Úgy tetszett, mintha mennydörgő hangon készülne kitörni, de csak asztalkendőjével törülte meg a bajuszát, keresztet vetett és követte feleségét és leányát, a nélkül, hogy Kirillt és a diakonust egyetlen pillantásra is méltatta volna.

A diakonus mozdulatlanul ült, lehajtott fejjel és lecsüngő karokkal. Alig tudta megérteni, hogy

mi is történt tulajdonképen. Szaggatott mondatok: »Mennyire haragudott Gábor atya! És az anyuska is! Első magiszter! Falusi pap! Istenem, teremtőm!« jártak a fejében. Félt a fejét felemelni, nehogy fia tekintetével találkozzék.

Kirill egy darabig még az ablaknál állott, azután határozott léptekkel járt fel s alá a szobában s megbotlott a székekben, melyek útjában állottak.

Miután egy párszor fel és alá járt s meggyőződött, hogy minden hiábavaló, atyja háta mögött megállott és szerető hangon szólt:

— No, atyám, vegyük a táskánkat, aztán menjünk innen!

A diakonus összerezcent.

— Hogyan? Hová? Mit gondolsz? Tehát egészen, visszavonhatatlanul?

— Úgy látszik! — mondá Kirill keserűen mosolyogva.

— De, Kirillkém, hát nem sajnálod? — kérdé a diakonus félénk, szelid hangon.

— Persze, hogy sajnálom, fáj a szívem, majd szétreped . . . De hiszen egyenesen elutasítottak!

— Elutasítottak! — ismétlé elhaló hangon az öreg.

Mennyi csalódása és kába reménye fűződött ez egyetlen szóhoz! Két dologra volt büszke egész életében: először fiára, a ki tanulásban mindig első volt, még a papi akadémián is kitüntette magát és tanulmányait mint első magiszter fejezte be; másodsor arra a kilátásra, hogy Fortifikantov Gábor atya családjával rokonságba lép. Vajjon álmodhatt-e ő szegény, szerény, együgyű, a homályban megöregedett falusi diakonus létére ilyen rokonságról? És ez az álom mégis közel állott a megvalósuláshoz; eljárhatott volna a főpap házához és itt a családhoz tartozónak tekintették volna, és most!

Gyorsan felállott, begombolta kopott reverendáját s kétségbeesett megadással mondá:

— Menjünk, fiam!

Kiléptek a folyosóra. Kirill szilárd léptekkel; halántékai majd megpattantak, szive dobogott, de tudta, hogy nem tehetett másként. A diakonus félénken és alig hallhatóan sompolygott ki. A szobaajtók be voltak zárva. Mögöttük sem zaj, sem beszélgetés, sem más mozgás nem hallatszott. Már a folyosó végén voltak, mikor a diakonus suttogva kérdé:

— De hogyan? Nem is bucsuzunk el?

— Hiszen nem akarják! — felelt Kirill tom-

pán; aztán felkapta táskáját és lefelé ment a lépcsőn. A diakonus még késedelmeskedett. Kinyitotta a konyhaajtót, intett a szobaleánynak és azt suttogta neki:

— Anjuta, ha kérdezik . . . a moszkvai szállóban vagyunk.

Anjuta csodálkozva tekintett rá és a mint lement, betette utána az ajtót.

Hallgatva fogta be a diakonus sovány gebéjét kétkerekű kocsijába, felszedte a lehullott szénát, szó nélkül felültek és kihajtottak az utcára.

A moszkvai szálló a város végén volt. A mint közeledtek hozzá, visszaemlékezhetett volna Kirill, hogy tíz-tizenöt évvel ezelőtt, a mikor atyja a nagy szünet után a szemináriumba hozta, mindig itt szálltak meg. A tágas udvaron állott telegájuk (parasztkocsi), a mely vén paripájuknak jászolul is szolgált. A nagy, meglehetősen piszkos, kényelmetlen fogadószoba olyan volt most is, mint ezelőtt tizenöt évvel. De Kirill nem törődött az emlékekkel. A mint a szobába lépett, ledobta táskáját s elkezdett le s fel sétálni, még pedig oly határozott léptekkel, hogy a diakonus jobbnak látta régi ismerősét, a kocsimárost felkeresni. Itt mindent kitálalt, a mi egész idő alatt szívére nehezedett.

— Tudja, lelki atyám — szólt a korcsmáros, egy megtermett s határozott elveket valló férfiú — ne haragudjék reám, hogy ezt mondom: A maga fiának hiányzik a negyedik kereke. Higyje el, úgy van.

A diakonust sértette a beszéd.

— Bocsánatot kérek! Bár a maga fiának volna olyan feje! — válaszolt boszusan.

— Az én fiam korcsmáros lesz, minek ahhoz annyi ész? A maga fia túlságosan tanult! Ez megzavarja az embernek az eszét. Ne haragudjék, diakonus atyám, részvétből beszélek.

A diakonus ott hagyta a korcsmárost; egészen meg volt zavarodva. A mint a szobába visszatért, az aggodalomtól elfogódott hangon kérdezte:

— Elmégy holnap még a püspökhöz?

Kirill leült egy ócska székre és szeretettel tekintett atyjára.

— Üljön le, atyuskám, értsük meg egymást. Hiszen még alig beszélünk egymással! — mondá nyugodtan.

A diakonus leült a lóczára, a mely panaszosan nyögött alatta.

— Miért menjek most már a püspökhöz? — kérdé Kirill. — Hogy pappá szenteljenek, meg kell házasodnom és nem ismerek leányt Gavrilovna

Marján kívül. Ismerjük és már megszöktük egymást. A gondolataim most olyan zavarosak.

— Zavarosak, persze, zavarosak! — ismétlé a diakonus, mint valami viszhang.

Kirill mosolygott.

— Nem, nem úgy, mint apám gondolja. Bizonyosan bolondnak tart? Tudom.

— Az Istenért! Hogy jut ilyesmi eszedbe! — sietett válaszolni a diakonus. — Sohasem gondoltam ilyesmire!

— Csak azt akarom, hogy életemnek legyen valami célja, ennyi az egész. Hiszen ön, apám, nem ostoba ember, csak a szegénység tette életét keserve. Ha senki sem ért is meg, magának meg kell engem értenie. Gyermekségemtől fogva a faluban éltem; falunk, Usztimjevka, szegény. Láttam parasztjainkat, milyen borzasztó korlátoltságban élnek és tengődnek. Ez a szellemi sötétség a szegénységtől van, és a szegénység a sötétségtől. Egyik a másiktól következik. Szegénysége miatt szerettem már akkor a földművelőt, gyermekkoromban; csakhogy ez a szeretet el volt fojtva bennem, aludt, mert öntudat nélkül éltem a jelennek és nem voltak eszméim. Azután sokat és szorgalmasan tanultam, bölcseséget tanultam a könyvekből, okos emberekkel

beszélgettem s elmém kifejlődött. Ekkor értettem meg, hogy méltatlan dolog csak magunknak, csak a jelennek élni. Megtanultam azt az alapelvet: »Ha megvilágosítottad saját elmédet, világosíts fel másokat is, felebarátaidat, akkor életed nem fog nyom nélkül elröppenni.« De hát kit világosítsunk fel, ha a tudatlan falusi embert nem? Ott kell világítani, édes atyám, a hol sötétség van. És hogy milyen sötétség van ott, azt maga tudja legjobban. Ezért vettem meg az önző életpályát és határoztam el magamat, hogy falusi pap leszek. Mondja meg most, édes apám, bolond vagyok-e vagy nem?

A diakonus lehajtott fővel ült helyén. Végre hallotta fiának rég óhajtott nyilatkozatát s ennek a kis beszédnek minden szava mélyen vésődött szívébe.

Nem értette még egészen, hogy a fia mit mondott, de érezte, hogy az jó és helyes. Örült fiának nemeslelkű gondolkozásmódján, de fájt is, hogy le kell mondania arról az álmról, a mely elszegényedett faját fölemelte volna és szégyelte, hogy Kirilljét bolondnak tartani elég vakmerő volt. Ezek az érzések jártak át szíven és hallgatott.

— Nos, atyám, beleegyeznek-e elhatározásomba vagy nem?

A diakonus mindkét karjával szívéhez szorította s fejét keblére hajtva rebegette:

— Derék ember vagy . . . ez apostoli munka, igazán apostoli.

Kirill megcsókolta atyja ős fejét s arczán örömmel teljes mosolygás jelent meg.

— Milyen jó, atyám, hogy megért engem! Sokkal könnyebb élni a világon, ha megértik az embert. Tudom jól, hogy édes anyám és a többi rokonok reám fognak támadni. Önre azonban számítottam, atyám.

— Hát hogyne. De látod, hogy Murka milyen. És ha szereted, ha megszoktad, ez a dolog mégis keserves.

Kirill ismét szótlánul járt fel s alá; a diakonus egy darabig még ott ült, aztán, hogy ne zavarja, kiment. A mint künn a lépcsőn megállott és gondolkodott, egyszerre szemében az elhatározottság kifejezése csillámlott fel. Visszament a tornácra, feltette sapkáját s kiosont a házból. Meggyorsította lépteit s csaknem szaladt a plébánia felé.

II.

A plébánián családi tanácsot tartottak, a melyen nagyon fontos dolgok történtek. Mura az ebédlőt elhagyván, reszketve a bekövetkezendőktől, egyedül ült szobáckájában. A mint anyja belépett és tudtára adta, hogy Kirill atyjával együtt elment s valósággal szakításra került a dolog, elkezdett zokogni s kijelentette, hogy senki máshoz nem megy férjhez.

— Ostobaság! Csak nem fogsz falura menni és ott élni! — viszonzá anyja.

— Nekem az mindegy; szeretem, és ott fogok élni, a hol ő van! Hiába is fáradoztok . . . egészen hiába. Elszököm vele és botrányt csinálok.

Gavrilovna Marja, a ki különben szerény és engedékeny volt, néha napján, ha arra került a dolog, nem tagadhatta meg öröklött anyai jellemét. Gábor atya ilyen alkalmakkor visszavonult szobájába és várta a viszálykodó pártok küzdelmének eredmé-

nyét. Ha most is csak mindennapi dolgokról volt volna szó, ezuttal is úgy tett volna. Most azonban különös eset került napirendre s ezért az anya helyesebbnek tartotta nemcsak leányával szemben mérsékelni magát, hanem Gábor atya tekintélyét is segítségül hívni és reá bízni, hogy ebben a fontos ügyben véleményét elmondja. Elhatározták, hogy szép szavakkal közösen igyekeznek Murára hatni.

— Tudod-e te, hogy mi az a falu és hogy élnek ott? — mondá Gábor atya. Igazi vadon; parasztokon kívül nem találni ott élő lelket. Csak halálos unalom és melancholia uralkodnak ott. A parasztok durvák, műveletlenek, piszkosak, s neked társaságukban kell élni és velük érintkezni. Télen hóviharak dühöngenek, minden hóval van borítva, nyáron pedig izzó a forráság.

— Az nekem mindegy, én szeretem! — felelt Mura határozottan.

A mint Gábor atya rábeszélésének hiábavalóságát belátta, hallgatott s hatásosabb érveket keresett.

— Ne felejtsd el a fő dolgot! — kezdé édes anyja. — Nos, te szereted, igen szép. De vajjon szeret-e ő téged? Azt hiszem, hogy nem szeret. Itélj magad. Ha az ember szeret, megtesz mindent

menyasszonyáért, a mi annak kellemes. Nem úgy van, atyuskám?

— Persze, persze! — erősíté Gábor atya; eszébe jutott, hogy annak idején ő is mindent megtett a menyasszonyáért, a mi annak kedves volt.

— No, és mit tesz Kirill? Valamit a fejébe vett és ezért az ostobaságért valósággal el akar temetni. Nem, ő nem szeret.

— Oh nem, anyuska, szereti, Istenemre, szereti! — kiáltá egyszerre egy negyedik hang s a mint a jelenlevők megfordultak, látták, hogy a diakonus, mint egy szellem, észrevétlenül belépett. Most már nem látszott elfogódottnak és félénknek; mozdulatai szilárdak és határozottak voltak. Jobb kezét szívére téve, erős nyomatékkal szólt:

— Gábor atya! Anyuska! Hallgassatok reám, az Istenért! A fiam azt mondja nekem: »Miért menjek a püspökhöz? Hiszen elkergettek! Ha meg nem házasodhatom, úgy is mindegy, hiszen úgy sem ismerek Murán kívül más leányt a világon s nem is akarok ismerni. És most — mondta — a gondolataim olyan zavarosak.« Gábor atya! Anyuska!

A diakonus sirt.

A mint Mura ezt az érzékeny vallomást hallotta, ismét elkezdett zokogni.

Gábor atya és felesége lehajtották a fejüket és hallgattak.

— De hogyan magyarázza . . . — kezdé rövid szünet után, a nélkül, hogy fölpillantott volna, az anyuska.

— Az evangélium szavai szerint akar cselekedni.

Kétség és csodálkozás váltották föl egymást az anya arczán.

— Gábor atya! Benne van az evangéliumban, hogy okvetlenül a falun kell lakni?

Erre a meglehetősen ügyetlen kérdésre Gábor atya nem felelt, hanem a következőket mondá:

— Azt hiszem, Mura felnőtt leány. Tudja, mi van előtte. Ha szerelme olyan nagy, hogy még arra is elhatározza magát, ám legyen. A jövőben aztán az ő dolga lesz, hogy a férjét észére térítse. Úgy van. Azt hiszem, később majd megváltozik. Aztán át lehet helyezettetni a városba. Ez az én véleményem. Határozz különben magad! — fordult a feleségéhez.

A diakonus Murához lépett és megcsókolta a kezét meg a homlokát. Azután az anyuskához fordult és mondá:

— Anyuska, megengedi . . .

— De én aztán nem leszek az oka! — válaszolt és odanyujtá a kezét, a melyet a diakonus hevesen csókolt meg. Mura az anyja nyakába borult és általános ölelkezés között érzékeny jelenet játszódott le.

A diakonus most rohamlépésben szaladt vissza a szállóba s egy fél óra mulva Kirillt huzta maga után Fortifikantovékhoz. Mielőtt azonban Kirill véglegesen megkaphatta volna a vőlegény czimet, előbb fél óráig Gábor atya intéseit kellett hallgatnia s aztán az anyuskával hosszasan beszélgetni. Ennek a mulatságnak az volt a célja, hogy megtérítsék és eszére térjen. Kirill nagyon jókedvű volt, nem mondott ellent, sőt lehetőnek tartotta, hogy a mennyiben meggyőződik, hogy jobbat is tehet, akkor megtér. Végre aztán megengedték neki, hogy Muránál maradjon.

— Mura — mondá neki — ki kell nyilatkoztatnom . . .

— Ne nyilatkoztass semmit, Kirill, nem akarok semmit sem tudni . . . Szeretlek, ez elég.

Olyan bizalommal simult hozzá, hogy megkímélte fölvilágosításaitól. Este együtt mentek sétálni. Kirill mesélt neki a székváros pompás palotáiról, hidjairól, a muzeumokról és színházakról.

— Ott szép lehet! — szolt Mura félénken. Félt, hogy szemrehányásnak tarthatná.

— Szépnek szép, de ott nem él az ember. Mert az nem élet, hanem csak időtöltés. A sürgés-forgás és szórakozás emészti föl ott az életet. Nem tudnék ott egy évig sem élni.

— De én szeretném egész életemet ott tölteni — gondolta Mura magában.

Másnap Kirill korán fölébredt. A püspök már nyolcz órakor fogadott. Miután fekete, még az akadémiaától kapott, rossz szabású ruháját magára vette, teát ivott s míg a főpap házában még aludtak, kiment. A diakonus is fölkelte volt és elkísérte a kapuig. Még áldását is reá akarta volna adni az utra, olyan rendkívülinek és izgalmasnak tartotta a püspöknél való látogatást. De az áldásra nem került a sor. A kapunál még egyszer megállította a fiát és azt mondta neki:

— A püspök bizonyosan tisztelettel fog veled szólni; mert tudós ember vagy és ki is tüntettek. Ennek daczára légy alázatos... És aztán, ha nem volna illetlen s valamilyes jóakaratot vennél észre, említsd meg Naszar bátyádat; vajjon nem lenne olyan kegyes, hogy plébánossá kinevezze.

Kirill a püspök fogadószobájában egész nagy

tömeget talált; leginkább szegényes ruhába öltözött falusi papok voltak. De voltak urasabbak is, például az a két jól megtermett, a kik azt akarták kérni, hogy helyüket megcserélhessék. Mások félelemmel és reszketve gondoltak a kolostorba küldés büntetésére, melyet hirhedt életmódjukkal érdemeltek ki. Kisirt szemű asszonyok is láthatók, bizonyosan papok özvegyei, a kik vagy nyugdíjat akartak kérni, vagy engedelmet, hogy a templom melletti kis paplakban élhessenek, a hol férjük harmincz-negyven évig mint diakonus vagy subdiakonus szolgált. A papi akadémia magiszterét, Obnovlenszki Kirillt, azonnal bebocsátották a püspökhöz, a tömegnek még várni kellett. A püspök barátságosan fogadta. A dicséret, a mit a szeminárium Obnovlenszkiért kapott, neki is szólt.

— Tudom, tudom, már értesítettek. A rektor irt. Számítottunk reád és ime, visszautasítod. Betegség miatt, hm! . . . Tulajdonképen mi bajod van? Hiszen egészségesnek látszol.

A püspök már nagyon öreg volt, de még jól bírta magát s szeretett kedélyeskedni. Hófehér szakállá folytonosan reszketett. Magas termetű volt és meglehetősen kövér. Arczkifejezése mesterkéletlen és szelid, maga kegyes férfiú, de azért úgy tett,

mintha szigorú volna és vaskezekkel kormányozná az egyházmegyét. Ez okozta az ellenmondást, hogy mindenki szigorunak, nagyon szigorunak tartotta a püspököt s ennek daczára egyházmegyéjében alig volt tiz pap, a kit megbüntetett. Szerette papjait meg-megpirongatni, de aztán békével haza küldte a megfeddetteket. Kirill leült a püspök kínálta helyre és szólt:

— Teljesen egészséges vagyok, méltóságos uram. Ha a visszautasítás okául betegséget mondtam, az csak a forma kedvéért történt.

— Ezt nem értem; beszélj világosabban, fiam.

— Szivesen, méltóságos úr. Látogatásomnak éppen az a célja, hogy szándékomat tudtára adjam. Kérem, kegyeskedjék valamelyik faluba helyezni.

— Mit? Mit jelentsen ez? Az akadémiát mint első magiszter végezted el és falura akarsz menni?

Hogy a püspök nagyon csodálkozott, az természetes. Ilyen kérelemmel még nem fordult hozzá egész pályáján senki.

Az akadémia növendékei rendszeren a legjobb állások elnyeréseért fáradoztak; arra törekedtek, hogy valamelyik székesegyháznál alkalmazzák őket, s ha meg is elégedtek valamelyik városi templommal, akkor is legalább főpapok akartak lenni.

— Nem értelek, magyarázd ki magad; szólj érthetőbben! — tette hozzá a püspök s kíváncsian tekintett reá.

— Szegény népemnek, a legtudatlanabbnak, a legszegényebbnek akarok szolgálni — viszonzá Kirill elgondolkozva.

— Ez nagyon helyes, igen derék! — szólt a püspök, csak azt nem értem, hogyan határozhattad el magad erre?

— A városi élet nem vonz; a jövedelemmel nem törődöm; — folytatá Kirill — szívem a faluért dobog, a hol gyermekéveimet töltöttem.

— Ezt igen okosan teszed! Az Isten megáld érte! — szólt a püspök elragadtatással. — Például állítalak oda másoknak.

Fölállott, Kirillhez ment és megcsókolta homlokát.

— De melyik községet adjam neked? A jobbak mind be vannak töltve, csak a szegények vannak üresedésben. Pedig te a legjobbat érdemelnéd.

— Nem, nem — viszonzá Kirill — azt nem kérem. Csak olyan községet kérek, a melyben családommal együtt valahogy megélhetek.

— Isten áldjon meg, Isten áldjon meg! — ismétlé a püspök, meghatva a fiatal ember önzet-

lenségétől. Fölhasználva az alkalmat, hogy kitüntesse és valami kellemessel lepje meg, még hozzátette:

— Bátyád is van, Nasar diakonus. Mondd meg neki, jőjjön el hozzám; pappá szentelem és jó állást adok neki.

Kirill meghajtotta magát és a püspök folytatta:

— Isten veled. Válassz magadnak feleséget és készülj a papi-rend fölvételére. Állásról majd gondoskodom.

Megáldotta a fiatal embert, megölelte és még hozzátette:

— Mégis fáj, hogy városunk elveszít. Jó prédikátor vált volna belőled! Emlékszem, hogy már szeminárista korodban kitüntetted magad a homiletikában;* igen, igen, emlékszem! Mondd meg tehát bátyádnak, hogy jőjjön hozzám.

Kirill nagy örömmel hagyta el a püspököt. Különösen jól esett neki, hogy az öreg megértette, s az is, hogy a püspök kegyessége folytán atyját, fivérét és egész családját megörvendeztethette. A tömeg, mely a püspök elfogadó-szobáját megtöltötte,

* Egyházi szónoklattan.

tisztelettel bocsátotta a szobán keresztül; mindnyájan irigykedve néztek utána, már tudták, hogy első magiszter és gondolták:

— Milyen szerencsés! Bizonyosan a legjobb állást kapja az egész egyházmegyében. Hogy mennyire kedvez némelyiknek a szerencse! És milyen fiatal még, majdnem gyermek! . . .

A püspöki udvarban találkozott Kirill a rektorral és unokaöcsésével. Meszov Andrejevics Jevgeny — így hívták az unokaöcsöt — ünneplő ruhában volt. Fekete kabátját nem az akadémiától kapta, hanem maga csináltatta finom posztóból és igen jól állott neki. Kalapja is új volt, sötétkék szalagos, zsinórral a felső kabát gombjához erősítve. Fekete keztyü, lakk cipők egészítették ki öltözetét. Tartása öntelt s előkelően elegáns volt. Az ünnepies alkalom miatt szőke szakállát leborotváltatta, kis bajusza pedig ki volt kenve. A rektoron fekete atlasz talár volt s melle érdemrendekkel diszítve; fején főpapi kalapot viselt, kezében botot tartott. A kapunál a szeminárium hintója állott. A rektor bizonyosan öcsését akarta bemutatni a püspöknek.

— Bemutattad már magad? — kérde Meszov menetközben. Sietett nagybátyja után.

— Igen — felelt Kirill röviden.

— Én a bátyám támogatásával szeretnék állást kapni! . . . Tudod, a felügyelőnket elhelyezték . . . Hátha sikerülne . .

— Már most? — kérde Kirill csodálkozva.

Ez annál csodálatosabb volt, mert Meszov nem valami fényesen végezte az akadémiát. Még csak a legtávolabbról sem tarthatott igényt a magiszterségre.

— No, miért ne? Nagybátyám ajánl Természetes, hogy véglegesen még nem neveznek ki, csak helyettesnek. De az mindegy, azért az egész fizetést kapom.

— Persze, persze — mondá Kirill szórakozottan.

— Szabad lakást, sőt fűtést is . . . Nem is olyan rossz.

— Éppen nem.

Most odament a rektor.

— És mi lesz önnel, Obnovlenszki? — kérde tőle félig részvétellel, félig szemrehányóan.

Kirillnek általában nem volt szándékában őszintén beszélni vele. Alattomos, ravasz természete miatt ki nem állhatta.

— Még nem határoztam! Előbb haza megyek rokonaimhoz, hogy tanácskozzam velük.

— Persze, így van ez jól... De menjünk, Jevgeny, már is elkéztünk.

Kirill köszönt és elváltak.

— Milyen könnyen is halad előre némelyik ember, ha akarja! — gondolta magában s eszébe jutottak Meszov szerény képességei.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

III.

Obnovlenszki Ignác diakonus paraszt-szekerének nem volt rugója; minden döczenésnél a magasba dobta a bennülőket, lármája pedig két versztnyire* elhallatszott. A szekér minden egyes részének meg volt a maga különböző, jellemzetes hangja. A csapszeg, mely az első kerekeket a szekérral kötötte össze, rekedten zümmögött és kelepelt hozzá, a széles sárhányók hozzáütődtek a felhágókhoz, rezegtek, reszkettek s egyhanguan jajgattak. Jajgatásuk olyan hangos volt, mintha messzeható zene motivumai volnának. A rúd minden fordulónál, még a lovak legcsekélyebb mozdulatánál is nyikorogott. Az egész környék ismerte azt a symphoniát és a ki hallotta, behunyt szemmel is tudta: Ott megy az usztimjevka diakonus.

Öt órája szekereztek már; szürke porfelhő vette őket körül; ez a felhő, ha egyszer felkavarták,

* Egy verszt annyi, mint egy mértföld hetedrésze.

jó ideig mozdulatlanul állott a levegőben s jelezte, hogy azon a helyen valaki átutazott. Szürke por fedte az utasokat. A diakonus szundikált és ide-oda imbolygott; ha egy-egy döczenés fel-felvetette, felébredt egy pillanatra és keresztet vetett. Kirill a táskáját nézegette s emlékeibe mélyedt. A széles, kanyargó út mindkét oldalán érfélben volt a naptól barnult rozs. Itt-ott tiz-tizenkét kunyhóból álló csoport tünedezett fel, melyek nagy zöldséges kertekkel voltak körülvéve; közelükben a kut magasba nyuló gémje látszott. A pásztor a vályuhoz hajtotta nyáját s úgy látszott, mint egy szürke folt a sárga pusztaságon. Körül mély csend; minden élő lény az árnyéket kereste, hogy a nap izzó sugaraitól megvédje magát.

Kirill fájdalommal telt csodálkozással gondolta, hogy két évvel ezelőtt is ilyen volt itt minden; úgy tetszett neki, mintha még csak tegnap hagyta volna el szülőföldjét s mintha tiz-husz évvel ezelőtt ilyen szintelen, szürke és unalmas volt volna az. Nem is történt rajta a legcsekélyebb változás sem, fejlődésnek, haladásnak semmi nyoma.

— No, öregeim, előre! Ott van Usztimjevka!
— nógatta Kirill a lovakat és balra tekintett, abba az irányba, a merre az út bekanyarodott.

Egyszerre maguk előtt látták az egész falut fehér templomával, siralmas állapotban lévő elvadult, félig kiszáradt urasági kertjével és cseréptetős téglából épült korcsmájával. A falu bejáratánál három kis malom állott, mellette a kopár barátságatlan temető. Oldalt a félig elrothadt zszindelytetős urasági lak elmállott és leporlott vakolattal s a tető és ablak nélkül való gazdasági épületekkel. Ez az elhagyott ház nem látszott olyannak, hogy benne nagy igényű, kellemes élethez szokott emberek laktak volna. Általában Usztimjevka szürke, szegényes, unalmas képet mutatott; életvidám emberek bizonyára elhaladtak volna mellette. Az elszórt házak és kunyhók, az üres hordók, a sósvizű kutak a nap hevétől eltikkadt, fáradt vándornak nem nyujthattak sem frissítőt, sem vidámságot, sem nyugalmat.

— Milyen szürke és szegényes ez a mi Usztimjevánk! — sóhajtott a diakonus.

Kirill szemeiben az öröm érzete lángolt.

— Hazai szegénység, atyám! Nem cserélném én azt el semmivel a világon — mondá s szívében valósággal örömmel teljes felindulást érzett. Gondolatban a hazájába visszatérő fogolylyal hasonlította magát össze; a főváros állandó lármájával, a melyhez hozzá szokni soha sem tudott, idegen volt előtte,

idegennek látszott még a kötelességszerű tudomány is, mely lebilincselni nem tudta, s ezenkívül minden, a mi mögötte volt; csak Mura volt kivétel, a kit a legrégebb multtal, Usztimjevkával is szoros összefüggésbe hozott.

— Semmiesetre sem! — mondá a diakonus és lerázta magáról az álmat, rácsapott az ostorral a lovakra. Ezek érezve az istálló közelségét, a nélkül is előre siettek. Elhaladtak a korcsma előtt s a templomhoz értek; a diakonus levette kalapját és keresztet vetett.

— Megérkeztünk! — kiáltott. — Hála az Istennek! Itt a templom, ott pedig a házunk. Még mindig a régi! Agathon atya, a plébános, már húsz év óta akar ujat építtetni, de egyik évről a másikra halogatja. Pedig igazán nagyon szűken lakunk.

A mint a parasztok az országuton a diakonus szekerét látták, szokás szerint levették sapkájukat; a mint pedig észrevették, hogy a diakonus mellett még más valaki is ül, figyelmesebben néztek oda és azok, a kik Kirillt megismerték, barátságosan reá mosolyogtak. Egy asszony nem tudott lemondani arról az örömről, hogy ujjával reá ne mutasson és teljes szívből ne kiáltsa:

— Kirjusa megérkezett, itt van.

Kirill levette a kalapját és tiszteletteljesen köszönt. Örült, hogy még ma is azon a néven szólítják, a min tizenöt évvel ezelőtt. Végre megállottak a diakonus házánál. Vályogból készült parasztház volt: csak az ablakai látszottak nagyobbaknak és valamivel tisztábbnak a többinél. A házacska oldalfalával állott az utca felé, homlokzata az udvar felé nézett. Behajtattak az egész széltébe nyitott kapun. A kis, zöld ablakokat bezárták. Három kutya üdvözölte a kocsit, vidáman ugráltak ide-oda; de a mint Kirillt megpillantották, hűledezni látszottak s gyanusan morogtak.

— Ez az Isten hozott nem sok jót ígér! — mondá Kirill tréfálkozva. — A kutyáknak nem tetszik az érkezésem.

A diakonus nem válaszolt, hanem a kutyákat szidta. Hogy Kirill tréfájának komoly jelentősége van, arról meg volt győződve; és arról is, hogy nem-sokára bent nagyon izgatott jelenet fog lejátszódni.

A ház ajtaja zajosan nyílt ki és Kirill valamennyi rokona egyszerre tolult kifelé. Megcsókolt egy magas, sovány, karcsú, ránczos arcú asszonyt, a ki épen olyan halvány volt, mint ő, szigorú arcza majdnem barátságatalannak mondható. Ez a nő édes anyja volt. Tizenöt éves huga Motja vidám, kíváncsi

szemekkel nézett reá, de kissé félénknek és zavartnak látszott. Methodius, a szeminarista, komolyan tartózkodólag viselkedett. Tizenhét éves volt. Kirillnek úgy tetszett, mintha barátságtalanul viselné magát. Jevgrafovna Anna, Kirill öreg néje, még sirt is, senki sem tudta, miért. Methodius kifogta a lovakat és megjegyezte, hogy a lószerszám a lovak hátát véresre dörzsölte, azért új posztót kell reá varrni.

— Istenem, milyen porosak vagytok! — kiáltott Motja csengő hangon, lehúzta apja felső kabátját s az udvar közepére szaladt, hogy kirázza.

— Jertek már a szobába! — szólt az anyjuk. — Miért állunk itt a forró napon! Jössz mindjárt atyus?

— Nem, nem; ne várjatok reám, menjetekek csak! . . . Majd utánatok megyek én is.

A diakonus avval a reménnyel kecsegtette magát, hogy a vallatás megkezdődik a távollétében és úgy nem lesz tanuja az első csalódásnak. Kirill követte anyját a szobába, utána letaposott cipőivel csoszogva a néni jött. — Motja később szintén bejött, de mindjárt eltűnt a mellékszobában. Háromszögű asztalkán, a szögletben, a szűzanya képe előtt lámpa égett. Hosszú, szürke vászonnal behúzott diván

volt legelőkelőbb dísznek a parádés szobának, a melyben a vendégeket fogadták. A diván előtt fehér kötött terítős asztal és azon közönséges virágokkal telt virágtartó állott. A falak mentén magas támlájú viaszkosvászonral bevont székek, edénnyel telt pohárszék s ferdén függő fali tükör állottak. A diakonus felesége megállott a szoba közepén s keresztet vetett a szent képek előtt. Aztán megcsókolta az asztalon levő keresztet s oda nyujtotta Kirillnek és a néninek, hogy szintén csókolják meg.

— Nos, ülj le, Kirill, s meséld el, hogy mi vagy! — mondá s leült egy székre, Kirill a divánra. Nagyon el volt fogódva. Már most olyasmit kérdeztek tőle, a mire csak legutoljára szeretett volna felelni. Hallgatott.

— Milyen szép, mintha ki volna festve! — kezdé a néni s úgy látszott, mintha ez teljesen megnyugtatóna; most már nem sirt. Motja a küszöbön állott és kaczásan mosolyogva tekintett bátyjára. Methodius belépett, nehézkesen ült le egy székre s cigarettára gyujtott.

— Elvégezted az akadémiát ugy-e? — ujította meg a kérdést az anya.

— Igen, befejeztem tanulmányaimat — felelt Kirill.

— No, és most? Tanár leszel?

— Nem, anyácskám, nem leszek tanár.

— Mi hát? Csak nem leszel szerzetes? No hiszen a püspökség sem rossz . . . csak sokáig kell reá várni.

— Nem tanácsolnám, hogy szerzetes légy . . . elzárkózni a sötétségbe! — mondá a néni panaszos hangon.

— Szerzetes sem leszek . . . Püspök sem akarok lenni.

— Mi hát?

— A falun szeretnék élni — falusi pap leszek.

— Ez aztán jó! Hiszen az minden szeminárista lehet! Akkor minek végezted el az akadémiát?

— A tudomány kedvéért, anyuskám!

— És mire való a tudomány? Porphirius atya fia, Krivaja Balkán, a mult évben fejezte be az akadémiát; mindjárt a legelső helyet kapta a járási székhelyen.

— Az lehet . . . Különben még magam sem tudom, hogy mi lesz. No, s hogy vagytok ti?

Kirill nyilatkozatának darabosságát akarta e szavakkal szelidíteni. A rossz benyomás azonban érezhető volt; csak immel-ámmal feleltek kérdéseire. A szeminárista gyanusan nézett rá s látszott, hogy

valami fogas kérdést akart neki feladni, de még sem merte. Motja csalódottan ment ki s a mellékszobában az ablakhoz ült. Valamennyien hozzászóltak ahhoz a gondolathoz, hogy Kirill szemináriumi tanár s később talán rektor is lesz. A főbaj az volt, hogy senki sem értette ezt a különös változást; mindannyian sajtáságos, külső körülményekkel magyarázták. A néni megint elkezdett sirni. Kirillnek enni adtak. Megivott egy pohárka pálinkát, aztán szólt:

— Pompás ez a hal, kitünő szaga van.

— A városból való! Itt nem fognak halat!
— válaszolta az anyja s aztán ismét elhallgattak.

Kirill is hallgatott és evett. A vidám hangulatot, a melylyel Usztimjevka határát átlépte, láthatólag lehangoltság váltotta föl. Ilyen hideg fogadtatásra nem számított. Hogy ez nyilatkozata miatt történik, azzal tisztában volt. Ha azt mondja, a mit mindnyájan vártak, hogy tanár vagy főpap lesz, akkor barátságos arczokat látott volna maga körül s mindnyájan meg lettek volna elégedve. Megértette azt is, hogy anyja mélyen érezte azt a sértést, a melylyel egész családját illette. Csak az illendőség kedvéért, meg az első fogadtatás miatt hallgatott. Holnap azonban a szemrehányások és

könyvek egész özönével fog kitörni. Egész életében sokat dolgozott és betegeskedett s ezért könnyen izgatható és ideges természetű volt. Kirill nem is merte megtenni a kísérletet, hogy vele szándékát megértesse, eszméit előtte fölfejtse. Műveltségnek még a nyomaival sem birt, alig tudott írni, olvasni s azért képtelen volt ilyen elvont dolgokat, mint a felebaráti szeretet, megérteni.

A néni annyira sirt, hogy szünetlenül az orrát kellett törölnie; azután kiment, hogy megnézze, vajjon bejön-e nemsokára a diakonus. Az anya Motjá-hoz ment. Kirill megette a halat, mintha semmi sem történt volna, nyugodtan darabolta föl a friss ugorkát s rendkívüli nyugalommal falatozott. Minden kéjelmetlen hangulatra mutatott.

Methodius uj cigarettát sodort, meggyújtotta a régin és kiállhatatlanul füstölt. Szemében cselszövő kérdés lappangott. Fölállott, közelebb lépett az asztalhoz s aztán az ablakhoz ült.

— Mondd csak, Kirill — kezdé bizalmasan és óvatosan az ajtó felé pillantott, a melyen anyja kiment volt — bizonyosan nem igaz?

— Micsoda? — kérde Kirill.

— Nos . . . Bizonyosan nem végezted el az akadémiát? Talán megbuktál?

Kirill mosolygott.

— Azt hiszed, mert nem akarok püspök lenni? Nem, öcsém, tévedsz . . . Különben, ha nem hiszed, nézz ide!

Elővett egy vastag, összehajtott papirost a zsebéből és odanyujtotta öccsének. Methodius szétnyitotta, megnézte s hevesen az asztalra dobta.

— No, ezt nem értem; nem tudom megérteni! Ez valami különös! Első magisztere az akadémiának . . . Ugyan nézze anyám, Motja . . . Csakugyan magiszter, még pedig az első! Nekünk volt egy fölügyelőnk, a ki csak mint elsőrendű végzett. Nem! Istenemre! ez érthetetlen!

— Később majd megmagyarázom — mondá Kirill s kedvencz ételét, a fahéjas, czukros rizskását vette elő. Anyja és Motja közelebb léptek és az oklevelet nézték.

— Be kell rámáztatni! — mondá Motja. — Eszébe jutott, hogy Agathon atyának, a főpapnak minden diplomája a falon függ.

— Persze, egyébire úgy sem való! — jegyzé meg sohajtva az anyja.

Methodius képéből kikelve járt föl és alá a szobában s állandóan ismételte, hogy nem érti a dolgot.

A néni ismét megjelent kisírt szemeivel és elérzékenyedve nézte az oklevelet.

— Nos, hogy vagyunk? Jóllaktál és kipihent magad? — kérde a belépő diakonus. Mint olyan ember, a ki szokva volt minden lépését megfontolni s a viszonyokhoz alkalmazkodni, előbb körültekintett a jelenlevők között és meggyőződött arról, hogy a magyarázat már megtörtént.

— Pompás halatok van! — mondá Kirill és örömmel tekintett atyjára, az egyetlenre, a ki megértette s szándékába beleegyezett.

— A városból való — mondá a diakonus — nálunk a kutakban nincsen hal.

Most, gondolta a diakonus, eljött a kedvező pillanat, hogy a jelenlevőket kellemes ujsággal örvendeztesse meg.

— Tudod-e már, Arisa — fordult egyenesen feleségéhez, — hogy Kirill a püspöknél volt? A méltóságos úr megcsókolta és azt mondta neki: Neked bátyád is van, Nasar diakonus, szeretne plébános lenni, mondd meg neki . . .

A mint látta, hogy valamennyien kíváncsian hallgatnak, habozott egy pillanatig, hogy kötődjék velük.

— Vagy inkább ne is mondjam, mi?

— Már hogy ne mondaná . . . Mit mondott a püspök?

— Ahá! Szeretnétek tudni, ugy-e?! Hátha nem mondom meg?

— Még csak az kellene . . . Akkor miért is kezdted el?

Tudta mindenki, hogy a diakonus végre is mindent el fog mesélni, hiszen őt érdekelte legjobban.

— Mondd meg tehát neki — mondá a püspök — hogy jöjjön el hozzám, kinevezem plébánossá.

— Ezt mondta!?

Az édes anya kemény és szigorú arczvonásai földerültek. Naszar plébánossága szívének rég sovárgott ohajtása volt. Még Kirill akadémiai pályája is háttérbe szorult e mellett. Mi volt neki Kirill? Szabad madár, a ki talán kétezer versztnyire építi meg a fészket s a kire alig lehet számítani. De Naszar hozzánőtt a göröngyhöz, gyökeret vert, sok gyermek atyja volt! Egész életében a közelben kell maradnia. Hogy ifjabb fia, a magiszter, falusi pap lesz, az nagyon fáj, de mi volt ehhez képest az a nagy szerencse, hogy a legidősbiket, a diakonust, mint plébánost, ha csak falusi plébánost is, láthatja! Methodius vidáman dörzsölte a kezeit; Motja a

mellékszobában ugrált örömében (Kirilltől szégyelte magát) s a néni zokogott a boldogságtól.

— Aztán igazat mondasz-e? — tudakolá az anya.

— Ilyen fontos dologban csak nem fogok hazudni! Mit gondolsz? Ha nem hiszed, kérdezd meg Kirillt.

— Persze, hogy igaz — erősíté Kirill — a püspök mondta nekem.

— Istenem, milyen nagyszerű.

Valamennyien nagy izgalomban voltak; örömkben össze-vissza beszéltek mindent és mondogatták: hogy örülnek majd Naszar és a felesége, Lunja, hogy fognak berendezkedni, beadják legidősebb leányukat a városi iskolába, a mit eddig szegénységük miatt nem tehettek.

— Tudod mit, öreg? Akkor aztán megpihenek én is! — kiáltá a diakonus örömmel. Eleget dolgoztam úgy is; látod, milyen görbe vagyok már.

— Hogy érted ezt?

— Egészen egyszerűen! Benyujtom a lemondásomat s a fiamhoz költözöm. Mi kell még nekem? Methodius bevégzi nemsokára a szemináriumot, Motját meg beadjuk államköltségen valamelyik intézetbe, bizonyosan beveszik.

A diakonus feleségének az arcza egyszerre ismét komor és szigorú lett. Az öreg összerezte.

— Ez sohasem fog megtörténni! — mondá határozottan.

— No, mi van abban!? Nasar jó ember.

— Mindnyájan jók, a míg várhatnak valamit; de mikor nekik kellene adni, akkor valóságos farkasok... Nagyon tudom. Nem, inkább elszegődöm cselédnek, semhogy terhére legyek valakinek.

Kirill anyja halvány arczára nézett. Milyen nyomoruságos élete lehetett ennek az asszonymak, hogy ennyire elkeseredett. Ezelőtt nem vette észre.

— Persze így vagyunk! — szólt a diakonus szeliden s tagadólag intett a kezével — így megy ez mindig. Haragszik az egész világra, nem bízik senkiben, még a saját gyermekeiben sem.

— Nem is teszem! — erősítgette az asszony.

— Hiszen ez a baj. Én bízom mindenkiben; Isten minden teremtményében, mint a hogy Krisztus tanítja.

— Azért is csal meg mindenki.

— Bánom is én. Hadd csaljanak, azért mégis megállom a helyem, mint a százéves tölgy; ezt is megkerülik ezerféleképen, de azért rendíthetetlenül áll. Úgy bizony . . .

Ezt a kis czivódást hamar elfelejtették. A diakonus nem maradt meg a lemondás mellett. Hogy is ne engedett volna a feleségének? Hiszen egész életében azt tette! Nemsokára ismét a püspök jószágáról beszéltek s mindnyájan vidámak voltak. Estére megegyeztek abban is, hogy miképen adják Naszarnak tudtára a jó hirt.

Naszar diakonus volt Csakmari faluban, körülbelül harmincz versztnyire Usztimjevkatól. Másnap reggel a lovakat befogták, Kirill és Methodius a Csakmari felé vezető széles dülőuton haladtak előre.

A nap még alig kelt föl, a mezőn hűvös volt. Kirill rendkívül frissnek és vidámnak érezte magát. Azt mondta öcsésének, hogy a falusi élet különös jóleső hatással van reá és semmi esetre sem cserélné el a városi étellel.

— Mi tetszik tulajdonképen olyan nagyon rajta? Itt sem embereket, sem szórakozást nem találsz, hanem csak unalmat! — válaszolt Methodius — egyáltalán nem tudlak megérteni.

— Ha a te korodban nekem mondták volna, én sem értettem volna meg; — válaszolt Kirill — akkor, a mint te most, én is vonzódtam a nagy városhoz; azt hittem, csak az a valódi élet, ez pedig

csak tengődés. Most másképen gondolkozom. Csak itt a vidéken van a tulajdonképeni, emberhez méltó élet, ott tartalomnélküli formák uralkodnak. Ott minden konvenczionális: az illendőség, köszönés, udvariasság, ész és érzés. Ott mindennek megvan a maga codexe s az ember rabszolgája annak. Ott az ember magának él, itt felebarátjáért is tehet valamit. Gondold csak meg: a városban drága az élet; a ki tisztességesen meg akar élni, minden erejét feszítse meg, hogy a legszükségesebbeket megszerze. Sem ideje, sem ereje nincs ahhoz, hogy emberi voltához méltóan éljen. Itt olcsó minden; ideje van az embernek elég, az ember dolgozik, a megnyit kedve tartja. Itt, csak itt ura az ember teljesen az idejének, erejének és tehetségeinek. Csak itt élhet az ember teljesen felebarátjának.

— Mondd csak, Kirill, ezt tanulják az akadémiában? — kérde Methodius, a ki nem értette meg bátyja szavait.

— Mit?

— Nos, a mit éppen mondtál.

— Nem — válaszolt Kirill mosolyogva — ezt nem tanulják az akadémián.

Dél felé Csakmariba értek. Nasar vidáman köszöntötte őket, megölelte Kirillt és megcsókolta.

De részvétellel jegyezte meg, hogy nagyon megsoványodott.

— Annál kövérebb vagy te. Ideje volna végre elejét venni a hizásnak.

Naszar reménytelenül intett. Balsorsa volt ez a kolosszális termet; néha önmagának is terhére vált. Mindent megkísérlett már, nagyokat sétált, lemondott a délutáni alvásról, fürdőket használt, röviden: mindent megpróbált, a mit tanácsoltak neki. Azt mondták erős téa lesoványítja az embert. Éjjel nappal erős téát ivott; aztán azt tanácsolták, igyék eczetet — abba hagyta a téázást és eczetet ivott, de eredmény nélkül. Csak egyetlen szert nem tudott fölhasználni: az evésben való mérsékletet. Féltelmes étvágya volt és telhetetlen gyomra borzasztó mennyiségű élelmiszert meg tudott emészteni. Őt ember helyett evett s természetesen több pálinkát is ivott egy pohárnál. Naszar már negyven éven fölül volt; hét gyermekkel áldotta meg az ég és úgy látszott, hogy felesége, Grigorjevna Lukerja, a kit a rokonság csak Lunjának szólított, még ugyanannyit fog a világra hozni. Ez a kicsiny, sovány, rendkívül élénk és mindig vidám asszonyka egyenes ellentéte volt Naszarnak, a kinek a lábai állandóan meg voltak dagadva s a ki legszivesebben a dívánon

ült vagy feküdt. Egészen joggal állíthatta mindenki, hogy itt az asszony a ház feje. Nasar csak hivatalos dolgait végezte és ezeket is csak azért ő, mert felesége nem végezhetett. Termete megakadályozta abban, hogy más dolgokkal is törődjék s Lunjának meg volt az a képessége, hogy mindent elvégezzen. Gondoskodott a háztartásról, nevelte a gyermekeket és még arra is volt ideje, hogy szentelt kalácsot süssön. Mindent elvégzett és sohasem panaszkodott fáradtság vagy túlterhelés miatt. A munka volt az élete. Nasar nemcsak szerette a feleségét, hanem valósággal imádta és kiváló szépségnek tartotta, bár barna arcza már egy kissé ránczos is volt s hajában ősz szálak is látszottak.

Methodius a cserényhez szaladt, a hol Lunja éppen a borjuval volt elfoglalva és közölte vele az örvendetes hírt.

Az asszony ott hagyta a borjut s egyenesen férjéhez szaladt. Szomorunak tetette magát, meg akarta tréfálni.

— Tudod-e már Nasar, hogy Kirill a püspöknél volt és ez azt mondta neki, hogy le kell mondanod az állásodról.

— Uram irgalmazz! — kiáltott Nasar ijedten és keresztet vetett. — Hogyan történhetett ez?

— Azért, mert olyan kövér vagy s nem tudod a szolgálatodat végezni.

A mint azonban a nagy kétségbeesést látta, a melyet könnyenhivő férjénél előidézett, egyszerre fölkaczagott és elmondta az igazat. Kirill megerősítette azt. Nasar azt sem tudta, mit csináljon az öröm miatt és bizonyára nagyot ugrik örömében, ha súlya megengedi. Azonnal elkezdett tervelgetni, miképen fog élni: nagyobb lakásra van szükség, leányát megfelelőbben taníttathatja, a növekvő gyermekeknek szükséges a gondosabb nevelés. A fő-dolog pedig leghőbb ohajtása volt, hogy szabadságot kaphat és Kieve vagy Karkovba utazik, a hol tanácsot kér majd a legjobb orvosoktól óriási testterjedelmét illetőleg. Ezt mind egyszerre akarta megcsinálni s az egész dolognak a püspök egyetlen szava volt az oka.

A három fivér aztán megebédelt s a fiatalabbak visszatértek Usztimjevára. Motja eléjük ment a templomig, fölült a szekerre és elmesélte, hogy azalatt otthon heves jelenetek játszódtak le. Jevsztafjevna Arina egész éjjel nem tudott aludni. Két érzés küzdött lelkében egymással, a Nasar előléptetése miatti öröm s a Kirill érthetetlen önkéntes lealázása miatti szomorúság. A feje fájt és ideges

lehangoltság vett rajta erőt. A diakonus mindjárt észrevette a dolgot s mondta, hogy a plébánoshoz kell mennie. Felesége azonban nem vett tudomást róla és elkezdett sohajtozni s szabad folyást engedett a lehangoltságából folyó szemrehányásoknak.

— Más embereknél minden rendesen megy — kezdé — a gyermekek felnőnek és kivánságuk szerint megy minden. Némelyik fiú csak nagy nehezen végzi el a szemináriumot s mielőtt észrevenné az ember, már jó állást is kap a városban.

Most következtek a példák: A püspöki subdiakonus fia nagyon közepszerűen végezte el a szemináriumot, mégis a városi temetői templomban kapott alkalmazást. A csakmari papnak két fia volt, mindkettőnek ki kellett lépni a szemináriumból, mégis pappá szentelték mind a kettőt. De nálunk Obnovlenszkiaknál minden fordítva megy: fiunk, a ki előmenetelével mindenkit bámulatba ejtett, a ki mint első magiszter végezte az akadémiát, a falun akar megsavanyodni. Ujjal fognak ránk mutatni s azt mondják majd: Nézzétek, milyen nyomoruságos népség ez, még az akadémia sem használt nekik semmit, s első magiszterük ugyancsak hoppon maradt. De a helyett, hogy a fiát észére térítené, az apja megdicséri s egészen el van érzékenyedve és

ragadtatva határozata miatt. Bizonyosan súlyos bűneim miatt büntet az Uristen!

Könyekben tört ki s végre alig tudott szólani a zokogástól. A néni természetesen szintén sirt, de csak csendesesen, visszavonulva sötét szobácskájába. A dal vége az volt, hogy Jevsztafjevna Arina ágyba feküdt. A mint Kirill szobájába lépett és kezét csókolt neki, szemrehányásokkal fogadta.

— Ennyire visznek a gyermekeim, hogy beteggé tesznek — és ismét elkezdődött a zokogás.

Kirill leült az ágyára, megfogta a kezét s lassú, behizelgő hangon kezdett szólani:

— Ön beteg, anyuskám, s ezért nem tud nyugodtan meghallgatni, különben megmagyaráznám . . .

— Mit akarsz megmagyarázni? Mit tudsz megmagyarázni? — kiáltott Jevsztafjevna Arina panaszosan.

— Elhatározásomat akarom megmagyarázni, anyuskám. Haragszik, mert előnyös állásokat visszautasítok és falusi pap akarok lenni. Gondolja meg csak, anyuskám! Mi valamennyien egész életünkben szegények voltunk. Folytonosan kinlódnia kellett s a nehéz munka egészen megviselte. Szegénység és munka a mi életünk sora. A ki szegény és dolgoznia kell, az hozzánk hasonló. Én is a szegényeknek, a

mi szegényeinknek, nyomorultjainknak akarok szolgálni. Nem a gazdagságnak, a szegénységnek akarok szolgálatába állani. Úgy akarok élni, a mint szüleim éltek. Fáradságos életük tisztelettel töltötte el a lelkemet és utánzásra méltónak tűnik föl előttem. Ilyen becsülést akarok én is magamnak szerezni. Szüleimtől tanultam, az önök példája hintette el keblemben a magot s ebben a kebelben érett meg.

Nehéz volna megmondani, mi hathatott az öreg asszonyra megnyugtatólag. Ezeket az érveket keserűséggel telt lelke alig érthette meg. De fiának kedves hangja, résztvevő pillantása, talán kezének meleg szorítása, mindez megnyugtató hatással volt reá. A harag merev kifejezése és a kétségbeesés eltűntek arczából, kebléhez szorította fiát és megcsókolta a homlokát.

— Oh Kirill! — mondá halkán — te benned reméltünk, tőled vártunk mindent! Azt hittük, te főlemeled fajunkat — és ime, ilyesmire szántad magad.

Szomoruan szólt ugyan, de mégis nyugodt, békülékeny hangon.

— Az emelkedés is jönni fog; várjon csak anyuskám. Csak találja meg a szívem a megelégedést, akkor minden egyéb jönni fog.

Kirill egy fél óráig maradt nála. A diakonus a mellékszobából hallgatta beszélgetésüket s csodálkozott, hogyan sikerült fiának a vihart lecsendesíteni. Ezt a művészetet egész életén keresztül sem volt képes megtanulni, bár feleségének mindig és mindenben akarata szerint cselekedett. Az asszony nemsokára föl is kelt s minden a régi kerékvágásba jutott. Sohasem beszélt többé erről a tárgyról.

Mikor Nasar a városba ment, meglátogatta a szüleit. Itt ünnepélyesen megáldották és anyja, mint valami gyermeknek, még részletes utasításokat is adott az útra. A jó fiú alázatosan hallgatta és megígérte, hogy követni fogja. Ilyen fontos alkalmakkor csakugyan valóságos gyermek volt és érezte, hogy ha Lunja nincs vele, inog a föld a lábai alatt. A dolog tudniillik így állott: Ha a püspök megmarad határozatánál, akkor Naszarnak legalább egy hétig valamelyik városi vendéglőben kell maradni és ez neki igen nehéz föladat.

Az elutazását követő két napon aggóató várakozással telt el az idő az usztimjevcai diakonus házában. Csak Kirill volt teljesen nyugodt, tudta, hogy a püspök komolyan ígérte és meg fogja tartani a szavát. A bátortalan diakonus alig mert ilyen szerencsére gondolni, míg be nem teljesedik. Jevsztaf-

jevna Arina, a kinek szívében gyökeret vert a peszsimizmus, állandóan azt hajtotta, hogy csak a rossz-
 szat kell várni, a jóban mindig kételkedni kell. Sokszor azt gondolja az ember, hogy minden jól
 fog menni s végre az ellenkező, a legrosszabb törté-
 nik. A két első nap letelte után már ilyen következ-
 tetésre jutottak: Ha Nasar sikertelenül járt volna,
 már itthon lenne, de mert oda maradt, a pappá-
 szentelésre készül.

— Talán egyházi bűnbánatra ítélték és most
 ott ül — jegyzé meg Jevsztafjevna Arina, bár bel-
 sőleg a többiek véleményében osztozott.

A vasárnap elérkezett. A diakonus fölhúzta
 ünnepi ruháját, megolajozta és lesimította a haját
 s azon fáradozott, hogy minél ünnepélyesebben és
 ihletettebben jelenjék meg.

— Bizonyosan ma kapja meg az egyházi ren-
 det! — ismételteg áhítattal és ez alkalommal sok-
 kal kenetteljesebb hangulatban végezte a templomi
 szolgálatot.

A mit az isteni tisztelet alkalmával mondania
 kellett, kifejezésteljesen s éneklő hangon mondta el.
 Izgatottsága óráról órára nőtt. A mint a templom-
 ból haza jött, szokása ellenére nem nyult a pohárka
 pálinkához és a hagymával szárított halhoz. Még

délben sem evett, mert az izgatottság miatt nem esett jól az étel. Ez az örökös diakonus a plébánosságot utolérhetetlen ideálnak tartotta és most Nasar, a kinek valószínűleg szintén az örökös diakonusság volt volna a sorsa, olyan szerencsés, hogy ma életpályájának létráján nagyon magas fokra emelkedik. Jevsztafjevna Arina is nagyon izgatott volt, eltitkolta azonban s mindig azt mondogatta, még pedig saját meggyőződése ellenére, hogy nem lesz belőle semmi.

Végre estére megérkezett Nasar. Sugárzó arccal lépett a szobába, a küszöbön kifejezésteljesen és ájtatosan keresztet vetett magára, meghajlott a szentképek előtt, aztán a téa-asztalnál összegyültek felé fordult és némán megáldotta őket. Most már tudta mindenki, hogy az örvendetes hír ténynyé vált; mindnyájan fölállottak és áhítatosan keresztet vetettek.

Örömük oly rendkívül nagy volt, hogy az első pillanatban egyetlen szót sem tudtak szólani. Csak mikor egy kissé összeszedték magukat, léptek egyenként és tiszteletteljesen az ujonan fölszentelt pap elé és fogadták az áldását. Azután el kellett mondania, hogy történt az egész. Sorrend szerint és részleteivel együtt mondta el élményeit és a mikor

a püspöknél való első látogatásáról szólt, Kirillhez fordult:

— Rólad különös magasztalással beszélt. Azt mondta, hogy példányképe vagy az egész egyházmegyének. A te keresztényi alázatosságod folytán nevezett ki engem plébánossá. Neked azt üzeneti, hogy föntartott a számodra egy jó állást; a milyen gyorsan lehet, házasodjál meg és aztán menj hozzá.

Tiszteletteljesen és csodálkozva tekintett az egész család Kirillre.

Nasar Usztimjevóban halt meg. Másnap Kirill a városba utazott.

IV.

Az a két hét, melyet Kirill a városban töltött, nagyon kínos volt reá nézve.

Kérte Gábor atyát, az anyuskát és Murát, hogy a lakodalmat minél egyszerübben csinálják, de ezek hallani sem akartak róla.

— Nagyon sokat kívánsz! — mondá az anyuska — a nélkül is mindenben engedtünk, de ebben megmaradok az akaratom mellett!

Ha reá gondolt, hogy mennyi mindenben kellett Kirillnek engednie, sóhajtozott. Mura kijelentette, hogy a lakodalmi estét vidám társaságban és fényben akarja megünnepelni. Őszintén megvallotta, hogy ez rég sovárgott kívánsága. Gábor atya biztosította, hogy társadalmi állása is megköveteli. Ilyen argumentumok ellen harczolni képtelenség volt.

A plébánia második emelete fényesen ki volt világítva, a székesegyházban is meggyújtották a nagy csillárt, a püspöki énekkar énekelt s hatal-

mas basszus hangon olvasta az episztolákat a székes-egyházban alkalmazott extraordinárius, a ki a proto-diakonusi hivatalra készült. A városi papi ifjuság színe-java, valamennyi leány, a kik a papi akadémiáról reméltek kéreket, kövér mamáikkal, a szemináriumi tanárok, az egész papság s még a felsőbb osztályok szemináriumi növendékei is összegyűltek a templomban, hogy aztán egész hajnalig vidáman mulassanak. Mura élénk és vidám volt: fehér ruhájában, virágokkal díszített hajával igen kedves látványt nyújtott. Kirill a szokatlan frakkban gyámoltalannak és esetlennék látszott, de ilyen tudós és tiszteletreméltó akadémikusnak ez illett. Az usztimjevkai rokonságból csak Methodius és Motja jöttek el az ünnepélyre; az öregek nem szerették a fényt s azt gondolták:

— Mit csináljunk ott? Nem nekünk való az!

Lunja nem hagyhatta el kicsinyeit, Nasar pedig természetességével mentette ki elmaradását. Azonfelül ez időben Garjevo faluba kellett áthurczolkodnia, a hová plébánossá nevezték ki.

A menyegző után két nap múlva Kirill tisztegett a püspöknél.

— Oh! — üdvözölte a püspök kegyesen — tudom, tudom. Gábor atya volt nálam. Jó leányt

kerestél ki magadnak. No, gondoskodtam jó állásról, nem messze otthonodtól, Lugovojében, ismered?

— Lugovojében?

— Nos, nem vagy vele megelégedve?

— Ott két pap van, méltóságos uram.

— S te leszel a főpap.

— Félek tőle. Vajjon megférünk-e egymással?

— Te? — A galamb-epéddel?! Nem, nem, semmi ellenmondás. Így határoztam s ennél maradunk. A falunak piacza, iskolája, posta-állomása van, így tehát nem egészen civilizálatlan. Készülj el; pénteken ünnep van, akkor diakonussá s vasárnap pappá szentelünk. Isten veled!

Kirill nem mondott ellen, bár helyével nem nagyon volt megelégedve. Lugovoje nagy és népes falu, de nem ettől félt, hanem, hogy nem egyedül volt. Tervei hivataltársánál ellenkezésre fognak találni. Hogy hasonló gondolkozású társra találjon benne, nem remélhette. Ezért tartott a vizálykodástól és ellenségeskedéstől, a mi épen a legkevésbé volt inyére. De a püspök parancsának nem állhatott ellen, olyan sokat tett érte és terveit helyeselte. Ezért így gondolkozott:

— Jőjjön, a minek jönni kell; akármi áll is előttem — én haladok az egyenes uton, a melyet

választottam magamnak s arról nem térít le semmi; abban nem akadályozhat meg senki, hogy úgy éljek, cselekedjem, a mint elhatároztam. Ki tudja, nem úgy van-e a legjobban.

E naptól kezdve állandó izgatottságban élt. A mit elméletileg tervelgetett, most meg kell valósítania. A gyakorlat megkezdődött s arra el kellett készülnie.

Egyszer felesége mellé ült, megfogta a kezét és mondá:

— Oh, Mura, úgy félek! Feladatomban olyan nehéz, vajjon lesz-e elég erőm hozzá?

Mura fogalmat sem volt képest magának alkotni erről a feladatról. Ennek daczára maga is félt, a mint így beszélni hallotta. Kétségei azonban csakhamar eloszlottak; elűzte a komor gondolatokat s pillanatnyi hangulatváltozásnak tudta be; hogy erejében bizalmatlankodjék, arra nem volt oka.

— Még fiatalok vagyunk, Mura! Ha megöregszünk, lesz még elég időnk a kételkedésre . . .

Mura ebbe is beleegyezett: valóságos visszhangja volt. Hiszen nagyon szerette fiatal, okos, rokonszenves férjét, műveltnek és tudósnak tartotta; eszméi olyan fenségesnek látszottak, hogy lehetetlennek tartotta azok elsajátíthatását.

Pénteken papi ruhában jött haza Kirill a templomból. A mint Mura ebben a ruhában meglátta, majdnem elájult és elkezdett sírni.

— De hát miért sírsz? — kérde Kirill s hizelgő szavakkal vigasztalni akarta, de nem sikerült neki. Kirill új öltözetében olyan különösnek tetszett. Hozzá volt szokva, hogy polgári ruhában szeresse, és most a megszokott, kedves jelenség eltűnt a hosszú, bő papi ruhában, és ez a ruha elűzte a romantikus szerelem minden gondolatát. Hogy Kirill felveszi a papi ruhát, azt tudta; de mikor mint felszentelt pap állott előtte s meg kellett győződnie arról, hogy a fiatal ember, a kit szeretett, mintha már nem is élne, hogy soha sem fogja letenni a papi ruhát s ifjúságának álmai mind odavannak, szíve megreszketett és nem fojthatta vissza többé könyeit.

— Oh! Mura, Mura! Hiszen azért az vagyok, a ki azelőtt! A papi ruha nem tett mássá . . .

— Milyen különös, csunya, nevetséges vagy! — kiáltá végre könyei között mosolyogva.

Kirill megnézte magát a tükörben és neki is mosolyognia kellett.

Valóban igen különösnek látta magát: haját tegnap utoljára nyirták rövidre, arcát és állát szín-

tén utoljára borotválták simára, kicsiny, alig látható bajusza, fiatalos arca és karcsú termete volt.

Mindez nem illett egymáshoz s úgy tünt fel, mintha tréfából álruhába öltözött volna.

A papi ruha csak tisztos embereknek áll jól s nagy szakáll, hosszú haj és megfelelő szelid külső illik hozzá. De mivel Mura tudta, hogy itt tréfáról szó sem lehet, azért sírt.

Az anyuska gratulált a vejének s egy oldalpillantást vetett a ruhájára. Legkedvesebb érzelmeiben sértette ez az öltözék. A legtöbb papnénak az a titkos kívánsága, hogy gyermekeikből világiak legyenek. Ő is arra számított, hogy veje, a ki akadémiai tanulmányait olyan kitünően végezte, vagy szemináriumi felügyelő vagy akadémiai tanár lesz s majd úgy negyven éves korában veszi fel a papi ruhát s akkor mindjárt valamelyik székesegyházban kap állomást. Mivel azonban beleegyezett, a megváltozhatatlanban meg kellett nyugodni. Ezért a formális üdvözlésre szorítkozott s nem tett szemrehányást.

Gábor atya részt vett a felszentelésben; kibékült a beteljesült tényekkel és tudta, hogy Kirill szándékai tetszettek a püspöknek. Ebben reménykedett.

Arra számított, hogy Kirill nemsokára beleun a falusi életbe s szeszélye elmulik. Remélte a püspök jóakarátát s ez által jó javadalmat a városban.

Vasárnap Kirillt pappá szentelték. Sokféle gondolat kavargott agyában s mennyi érzelem vonult át szivén a rövid idő alatt, míg templomi szer-tartások szerint a rendet reá adták. Elérkezett az a pillanat, a mikor nyilvánosan is lebilincselték a kötelességhez, melynek teljesítése nélkül az élet jó-zannak és céltalannak tetszett. Ebben a pillanat-ban saját következetessége önbecsüléssel és önér-zettel töltötte el. Ismert sokakat, a kik mindig a magukra vállalt kötelességekről beszéltek, de nem volt erejük arra, hogy a szót tett is kövesse. Egész életükben kötelességekről beszéltek, de mindig csak a szónál maradtak.

Megelőzte ezeket az embereket; czélt tűzött maga elé s ma szilárd léptekkel lépett arra az ös-vényre, a mely czéljához vezetett. Nem volt büszke reá, nem is ítélte el senkit, — de ebben az ünnepé-lyes pillanatban nem maradhatott közönyös, nem állhatta meg, hogy jellemszilárdságáért gondolatban meg ne dicsérje magát.

Gavrilovna Marja ott volt a templomban. Szive dobogott, mikor Kirillt felszentelték. Úgy tet-

szett neki, mintha a felavatás neki is szólna. Mikor férjére reáadták a papi ruhát, azt gondolta magában:

— Most már én is papné, anyuska vagyok!

Három nap alatt hozzászokott Kirill ruházatahoz és uj helyzetéhez.

A mise után ünnepélyes, jelentőségteljes hangon szólt hozzá Kirill:

— Mura, most kezdődik az igazi élet; az eddigi csak előkészület volt!

Egész nap emelkedett hangulatban volt; szemei az ihlettség fényében égtek, mintha a templomi felavatással valósággal ujjászületett volna. Mura megijedt ettől a változástól, mely férjét megfoghatatlan módon elválasztani látszott tőle. Néha úgy tünt fel neki, mintha idegen volna, különösen mikor szigorú papi arczával reá nézett s prédikáló hangon szólott hozzá. Vajjon ugyanaz a kedves, édes, szerető Kirill volt-e még, a kit ő annyira megszeretett? Ilyen pillanatokban aggódott; a jövő izgalmasnak, titokzatosnak és ridegnek tünt fel előtte. De ezek csak pillanatnyi hangulatok voltak, a melyek gyorsan el is multak.

Azután a próbahét kezdődött; Kirill naponkint a püspöki templomban végezte a szertartáso-

kat. Ha ilyenkor haza jött, idegesen izgatott és boszus volt.

— Csak végre már elmehetnék innen, működési körömbe! — ismétlé gyakran — milyen hosszúra nyulnak ezek az előkészületek.

— Ez megfoghatatlan! Csakugyan érthetetlen! — mondá az anyuska. — Miért sietsz anyyira? Még elég korán érsz abba a vadonba, hogy ott megsavanyodjál. Istenem, milyen unalmas is lehet ott . . .

— Szeretnék már hivatalomba lépni, hogy fülig belemerüljek, hogy osztatlanul, testtel-lélekkal annak éljek! — kiáltá Kirill elragadtatással s czéltalanul tekintett a távolba.

Az anyuska mereven nézett rá, vállat vont és elhagyta a szobát.

— Meggondolatlanul cselekedtünk, — gondolá magában — mikor beleegyeztünk a dologba. Semmi jó sincs benne; ostobaságokat beszél össze-vissza . . . Mintha hiányzanék szekeréből a negyedik kerék . . .

Leánya előtt azonban titkolta ezeket a gondolatokat.

Alig mult el a próbahét, Kirill utolsó vasárnap, a mise után, utazásra készült. Mura készen volt; egész héten mindig nógatta s így holmijának becsó-

magolásával elkészült. Ma érkezett meg a diakonus is Usztimjev kából. Gondoskodott teherszállító kocsi-ról s el is szándékozott kísérni Lugovojébe; Kirill és Mura másnap, mikor ott már minden rendben lesz, postakocsival követik. Hétfőn reggel, ájtatos imádság után, utnak indult a diakonus; Kirill pedig elment a püspökhöz, hogy, a mint illik, áldását kérje az útra.

A püspök sötétzöld selyembe öltözve, föltett kalappal jött elébe. Kezében olvasót tartott. Éppen ki akart kocsizni. Kirill egy kissé csodálkozott a szigorú arczon, a melylyel fogadta. Nem mosolygott, nem tréfált, mint máskor, úgy bánt vele, mint alantásával.

Kirill azt hitte, azért teszi, mert most már az egyházfő áll szemben papjával. Már azelőtt észre-vette, hogy a püspökök világiakkal nagyobb figyelemmel és fesztelenebbül közlekednek. Nem ültette le, mint máskor s maga is állva maradt.

— Tehát elfoglalod most már a helyedet?
— kérdé olvasójával babrálva.

— Igen, holnap akarok elutazni — viszonzá Kirill.

— Időközben nem gondoltad-e meg a dolgot? Megmaradtál régi elhatározásod mellett?

— Igen, méltóságos uram, megmaradtam.

— Mert jó állást adhatnék itt a városban neked.

— Köszönöm . . . szivesebben megyek a falura.

A püspök összeráncolta szemöldökét s mereven nézett a szeme közé.

— Tehát szilárdan el vagy határozva? — kérde nyomatékosan.

Kirill csodálkozott a kérdésen és a hangon.

— Igen, a falura akarok menni, méltóságos uram.

— Jusson eszedbe, — mondá a püspök szigorú, oktató hangon — hogy új hivatásod nem türi az okoskodást. Légy pásztora nyájadnak és egyéb semmi.

— Jó pásztora, méltóságos uram.

— Magától értetődik, hogy jó — vágott közbe a püspök, miközben hangja egy kissé emelkedett — csak nem gondolod, hogy a többi papok mind rossz pásztorok? Szolgálatodat ilyen fenhéjazó gondolatokkal megkezdeni nem volna jó.

Mindez nagyon különös volt s Kirill elbámult a püspök minden egyes szaván.

Honnan van ez? Ki csepegtetett belé ilyen gyanut?

— Látod, fiam — tette hozzá szelidebb hangon a püspök — te valóságos talány vagy. Mit gondoljak rólad? Vajjon jó, jámbor lélek vagy-e — vagy a lázadás démona lakik benned?

— A lázadásé! — kiáltá Kirill. — Ezelőtt nem tett fel rólam ilyet méltóságod.

A püspök arcz kifejezésében egy kis zavar volt észlelhető. Mintha szégyelte volna magát, hogy ezt az ártatlan embert ilyen vizsgálatnak vetette alá. Most már mosolygott, megveregette a Kirill vállát s szelid, barátságos hangon így szólott:

— Nem, nem! Tudom, hogy ártatlan lélek vagy! De légy óvatos és vigyázz. Az akadémián racionalistákkal állottál ismeretségben, tudom. Becsülöm a felvilágosult embereket, a világiakat is, de a papi állással a világi eszmék nem férnek össze. Szolgálj szegény felebarátainknak, ez nagyon szép, de óvakodjál minden egyoldaluságtól. Légy óvatos, mert jó szándékaidat kevesen értik meg és a műveletlenek rosszra magyaráznak minden jót. Légy óvatos! Ez az én atyai tanácsom, melyet neked adok.

Szívéből megáldotta Kirillt, sőt meg is csókolta s miközben elbocsátotta, hozzátette:

— Ám indulj el utadon!

Kirill nagyon izgatottan hagyta el a püspököt. Hogy valaki gyanúsította, az kétségtelen. Ez a valaki bizonyosan jól ismerte egész akadémiai életét. Vajjon ki lehetett?

Bérekocsit fogadott és a plébániára hajtatott. A mint a kapunál épen ki akart szállani a kocsiból, a fiatal Meszov jött ki vele szembe, hozzá rohant és így kiáltott:

— Kineveztek, pajtás, tényleg kineveztek! Természetesen egyelőre csak helyettesnek, de aztán később majd elkövetkezik az állandó alkalmazás is.

Kirill azonnal tudta, hogy a felügyelői állásról van szó.

Meszov szemügyre vette, aztán folytatá:

— Te pedig már papi ruhában vagy!? Gyorsan ment. Tudod, őszintén megvallva, nem értelek!

— Mit tehetek róla, hogy meg nem értesz!?
— sietett Kirill válaszolni.

— Azaz . . . hogy úgy mondjam . . . Értelek én jól — a falu, a néppel való testvériesülés és ilyenfélék . . . De, bocsáss meg, ez mind ostobaság!

— Viszontlátásra! Sietek! — szakítá meg Kirill, intett a fejével s eltűnt a kapuban. Sohasem törődött ezzel az emberrel. Akármiről beszéltek,

mindenben eltértek nézeteik. Mintha egymás ellenfeleiül születtek volna. Azonfelül Meszov szószátyár ember is volt és nézeteinek hosszulegzetű tirádákban szeretett kifejezést adni.

— Ez pletykált valamit a rektor bátyjának, az meg kommentárt fűzve hozzá, előadta a püspöknek; így történt a dolog — gondolá Kirill s ezzel mindennel tisztában volt.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

V.

Szerdán délután két óra felé sűrű porfelhőbe takarva, a melyből a csengetyűk hangja olyan titokzatosan hangzott, a postaköcsi berobogott Lugovoje határára. A falu jó két verszt hosszú s egy verszt széles, ész és értelem nélkül volt össze-vissza hányva; még a jómódú birtokosok lakóházai, az ócskaságtól fekete, náddal fedett kunyhók is, alacsonyak voltak; a főutcán épültek, keskeny, kákával benőtt és sással körülvett folyócska közelében. Ezen az utcán állott a kis, alacsony, egy-kupolás, toronytalan templom is. A harangok két gerendából álló haranglábon lógtak. A főutca mindkét oldaláról mellékutczák nyíltak, a melyek agyag-kunyhókból állottak, tetejük földdel volt borítva s belőle fű és bojtorján nőtt ki; itt-ott még hagymát vagy ugorkát is ültettek belé a lakosok. Ebből könnyen következtethetjük, hogy a fiatalabb nemzedék nagyon szegény volt, hiszen ilyen nyomorult viskóval megelégedett.

A falu bejáratától jobbra meglehetősen terjedelmes, de elhanyagolt, kiszáradt fákkal telt kertet látunk; egészen tele van gazzal s közepén az urasági ház áll, egyszerű rossz karban tartott, szekrényalakú, megrongált-tetejű épület.

A postakocsi a templomhoz hajtott s egy tiszta, zöld-fedelű kőház előtt, mely a templomhoz volt építve, megállott.

A lépcsőn az usztimvjekai diakonus állott és barátságos mosolylyal fogadta az érkezőket. Megelégedett s jókedvű volt, mert a lakást tisztességesnek, tágasnak és kényelmesnek találta.

— De a nép hanyag és korhely! Hogy itt valami jó jövedelem lenne, abban kételkedem! — tette hozzá, a mint a fiatal házaspár a küszöböt átlépte s a sűrű porral takart felsőruhát levetette.

De vigasztalót is mondott. Meglátogatta a papot. Manuszkriptov atya tizenöt éve volt Lugovójében és tudta, hogy milyen a jövedelem. A diakonust barátságatlanul fogadta.

— Ki ön? Nem ismerem! A fia még sokkal fiatalabb, semhogy főpapi állásra igényt tarthatna; én már tizenöt éve vagyok itt.

A diakonus megmagyarázta neki, hogy fia nem tartott igényt a főpapi állásra és csak azért nevez-

ték ki annak, mert az akadémiát mint első magiszter végezte.

— Magiszter?! Úgy, úgy! No persze . . .
Az egész más.

Ez a szó »magiszter« varázshang volt Manuszkriptov Rodion fülében. A kit így neveztek, annak minden joga és előnye megvolt. Ő maga csak lassan, sok kérés után emelkedett a papi méltóságra, mert a szemináriumot sem végezte el egészen. Ez a ki-elégítő magyarázat megnyitotta az usztimjevukai diakonus előtt a pap szívét, és közölte vele, hogy a jövedelmek nem megvetendők, csak bánni kell tudni az emberekkel.

A nép persze szegény, de van vagy tiz gazdag udvarház s vasárnaponként a vidékről jómódú birtokosok is jönnek. Ha ezeket az embereket téával és pálinkával jól tartják, a következő vasárnap megtöltik az egész kamrát gabonával.

— Tulajdonképen ezektől a gazdáktól élünk. Lugovojéról azt mondhatni: nagy ugyan, de nem sokat ér. Itt ugyan kevés aprítani való van a tejbe. A népnek nincs semmije s azonkívül durva is. Három pálinkamérés van a faluban, az mindig tele, a templom pedig nap nap után üresebb lesz. Egy birtokosnő is lakik itt, de az valami különös sze-

mély. A templomba sohasem jön s a papokat sem szereti . . . Különben meg lehet itt élni.

Mindezt közölte a diakonus fiával s aztán hozzátette:

— Rodion atyával jó lábon élj s látogasd meg az urasszonyt is. Talán imponál majd a tudományod s mindenesetre jó támasz volna.

Kirill az utazásba belefáradva, elhatározta, hogy ezen a napon még nem kezd el semmit. Segített feleségének a butorok elrendezésében, kipakolta a ruhát és fehérneműt a ládákból s berakta a szekrényekbe. Forró augusztusi nap volt. Kinyitották a kert felé nyíló ablakot, a kertben zsálya, árvácska és georgina nyilott, a melyeket valószínűleg Kirill elődje ültetgetett. Az ablakból látszott a kunyhók keskeny szérije, a hol a parasztok dolgoztak; a cséplők ugyancsak munkában voltak s egyhangú zörgésük áthallatszott. Az asszonyok a szalmát gereblyélték össze s a magot egy csomóba hordták. Mura gyermekes kíváncsisággal nézte mindezt. Először látta, hogy csépelik a búzát. A kelepelés érthetetlen izgalomba hozta és sehogysem találta bele magát abba a gondolatba, hogy itt, ezen a teljesen idegen helyen, ismeretlen emberektől és szokásoktól körülvéve, ő a ház urnője. Úgy tetszett neki, mintha

csak rövid időre volna itt s az egész nem volna egyéb uti kalandnál.

Az est beállott. A hálósobában a nyitott ablaknál ültek s kipihenték a csomagolás és berendezés fáradságait. Egyszerre valami zaj hallatszott az előszobában, az ajtó nyikorgott. Gawrilowna Marja összereszt, felállott és kinézett.

— Jó estét, anyuska!

Egy paraszt asszony lépett be és mélyen meghajtotta magát.

Kis, zömök, potrohos asszonyka volt. Arcza olyan piros, mintha egész nap az izzó tüzhelynél állott volna; minden vonása esetlen durvaságra mutatott. Sűrű fekete szemöldöke egyenes vonalban össze volt nőve, orra vastag és fitos, szája széles, vastag piros ajakkal, álla erős, szögletes; nyaka rövid és vastag. Fején és nyakán kétszer is keresztül kötve sötétszürke gyapjukendőt viselt, bár az időjárás tikkasztóan forró volt. Fehér inge piszkos, kartonszoknyája több helyen fel volt tűzve, a mi az egész komikus figurának valami háziasságot kölcsönzött.

— Mit akar? — kérde Gavrilovna Marja csodálkozva.

Különösnek tartotta, hogy hivatlanul s bejelentés nélkül lép be valaki egy idegen házba. Ezt

véleménye szerint csak koldusok és gyanus emberek tehetik.

— Szerencsét kívánok a megérkezéshez! —
mondá az asszony s ismét mélyen meghajolt. Hangja
férfias, kemény volt.

Aztán folytatta:

— Talán segíthetnék valamit?

Mura gyanakodva nézett reá és nem felelt.
Ekkor megjelent Kirill.

— Ki vagy tulajdonképen? — kérdé.

Az asszony meghajlott előtte is és mondá:

— Jó estét kívánok önnek is, atyuska. Ide
való vagyok, Föklának hívnak, vezetéknevem Csi-
puriha. Özvegy vagyok, gyermektelen, itt egészen
közel van a kunyhóm s még minden atyuskánál én
szolgáltam; a megboldogult Perfeati atyánál s Ma-
nuelnél is, a ki ön előtt volt itt. És most, ha hasz-
nálhatnak, önnél is szolgálni szeretnék.

— Nos — szólott Kirill és feleségéhez fordult
— hadd segítsen; úgy sincs senkink.

Mura behívta az urát a hálósobába s halkán
kérdzte:

— Nem veszedelmes? Ki tudja, mit akar?
Kirill nevetett.

— Vajjon mi lehet benne veszedelmes! Nézz

csak a szemébe, nem tud ez gondolkodni sem, se jól, se rosszul.

— Jól van, Fökla! Szolgálhatsz nekünk is; nem fogunk megcsalni!

— Oh! Istenem, miért is tennék!? Mire van nekem, szegény özvegynek, szükségem!

Fökla tehát beállott. Ez volt az első kötelék, melylyel az ifjú pár Lugovoje lakosságával összeköttetésbe lépett. Fökla, legalább egyelőre, pontosan teljesítette kötelességét. Dolgos volt, csörömpölt a konyhában az edénnyel, mindent helyre rakott, felmosta a padlót, letörülte a port, egy szóval őszinte hálára kötelezte Gavrilovna Marját. Mikor besötétedett, azt mondta, hogy haza megy, s otthon hál; Mura fél rubelt adott neki, a mi leirhatatlan örömet okozott. Megfogta a fiatal asszony kezét, czuppanós csókot nyomott reá s nagy zavarba hozta vele Murát. A mint Fökla kilépett az utcára, telve új benyomásokkal, egy pillanatig megállott s azon gondolkozott, hová menjen. Konyhójába menni most nem akart, ott nem volt senki, a kinek szívét kitérthatta volna. Azért olyan helyet akart keresni, a hol sok az asszony, a hová elmennek a szomszédok, a kik már tudták, hogy az új papnál volt. Szóval nagy közönséget várt s elhatározta, hogy a kurátor-

hoz megy; ott rendszeren össze szokott gyűlni egy csomó asszony.

Távozása után a paplak külső ajtaja ismét nyirkorgott s idomtalan csizmák kattogása hallatszott. Az egyházi volt. Be akarta magát mutatni az új papnak s elmondta, hogy Kirillnek hívják.

— De hogy hívják magát, atyuska?

— Engem is Kirillnek hívnak! — mondá az új pap.

— Ez szép; könnyen megjegyezheti magának az ember. A saját nevünket csak nem felejtjük el! — jegyzé meg az egyházi elgondolkozva; aztán még hozzá tette:

— Veszélyt illetőleg nem kell semmitől sem tartania. Egész éjjel a templom lépcsőjén alszom és ha felébredek, megkondítom a nagy harangot. Vagy talán parancsolja, hogy ne tegyem? A harangozással talán nyugtalanítanám a fiatal anyuskát?

Kirill azt mondta neki, hogy csak harangozzon tovább is, mint eddig.

Az éj beállott. Mura az úttól, a rakosgatástól s az új benyomásoktól elfáradva, a mint lefeküdt, azonnal elaludt. Kirill azonban nem tudott nyugodni. Ma még maga ura volt, holnap azonban meg kell kezdenie szolgálatát. Még nem tudta, mit hoz

neki az élet, milyen hatással lesz reá. Nem állott előtte példa, mert az eddigiek egészen más fajták voltak.

A papi hivatás hagyományai, a mennyire tudta, a jövedelem miatti harcokból állottak. Azok arra törekedtek, hogy minél kevesebbet adjanak, a papok pedig néha alig tudnak tengődni s arra vannak utalva, hogy minél többet préseljenek ki. Feladatuk állásukat javítani, családjukról gondoskodni s minél több pénzt keresni.

Kirill lelke fellázadt, a mint erre gondolt. Vajjon sikerülni fog-e szándékát megvalósítani? Biznak-e benne majd a hitközségi tagok? Nem teszi-e magát csupán nevetségessé? A hagyományok évszázadok leforgása folyamán jönnek létre s az emberek épen olyan könnyen szoknak hozzá a jóhoz, mint a rosszhoz. A szokás sok nemzedék közös erőfeszítésének gyümölcse s e nemzedékek különböző időben, de mindig hasonló irányban működnek. És most ő egyedül akar ellenállani ennek a nagy hadseregnek és százados törekvéseinek!

A nyitott ablakon besütött a hold halavány sugara, a faluból a kutyák ugatása hallatszott; az egyházi felébredt s meghúzta a harangot. Mura félálomban kérdezte Kirilltől, miért nem fekszik le.

— Az éjszaka pompás, nem tudok még aludni!
 — felelé s gondolatai fiatal feleségére tértek. Itt alszik gondtalanul — fiatal, egészséges és életvidám. Szereti őszintén, a szive jó. Vajjon e lény közelében szabad-e azt mondania, hogy egyedül van? Vajjon osztozik-e nézeteiben, segít-e neki? Mindezekre a kérdésekre, melyek most először merültek fel lelkében, nem tudott felelni. Bizonyosan helytelen volt, hogy már korábban meg nem beszélték a dolgot. Isten tudja, Mura mire vár s mi lesz belőle.

— Feküdj le már Kirill — suttogá a fiatal asszony félig lehunyt szemekkel.

Mintha felelet lett volna kétségeire. Nem, erről az oldalról nem volt mitől tartania. Hiszen szereti; minden öröme benne összpontosul. Nem jelenti-e azt, hogy bármi jöjjön is, Mura, kéz a kézben, együtt megy vele?

Másnap már kilencz órakor megjelent az egyházi, hogy a djak (énekes, kántor) és a diakonus várják a főpapot a templomban.

— A kurátor is eljött; csak Rodion atya hiányzik. Parancsolja, hogy előhívjam?

Kirill kötelességének tartotta, hogy Rodion atyát maga keresse föl. Fölvette reverendáját s az egyházzfival paptársához vezettette magát.

Ez saját házában lakott, maga építtette, hogy — a mint mondta — halála után özvegyének és leányainak (fél-tuczat volt) legyen hová lehajtani a fejüket.

— Mert ha az ember a paplakban lakik, jön egy másik s kikergeti őket az utcára.

Azért a paplaknak reá eső részét átengedte paptársának. Háza a folyócska közelében feküdt, elkülönítve a paraszt-házaktól; nagysága, cserépteteje és sárga ablakfái által különbözött tőlük.

Rodion atya kínos lelki-harczban állott önmagával. A megérkezés után neki kellett volna az első lelkészhez menni s magát bemutatni; mivel azonban ez az első lelkész igen fiatal volt, ő, Rodion atya, pedig már tizenöt éve volt lelkész s majdnem annyi ideig szolgált alsóbb papi hivatalokban, harcokban állott önszeretetével. Habár tudta, hogy végre is, ha az első lelkész utána küld, el kell mennie, nem mozdult otthonról.

Kirill megérkezése megszabadította a nehéz helyzetből.

— Eljöttem, hogy bemutassam magam, Rodion atya; nevem Kirill, vezeték-nevem Obnovlenszki.

— Illett volna, hogy én mutassam be magam, Kirill atya, hiszen ön az első lelkész . . .

— Ugyan mi értelme van annak a faluban — felelt Kirill egyszerüen és őszintén — tekintsen hivataltársának és semmi egyébnek,

— Bizonyára így kellene lenni!

— És úgy is lesz! — erősíté Kirill. Ugyan miféle első lelkész vagyok én? Hiszen még szolgálataimat sem tudom végezni rendesen.

Rodion atya még tartózkodó volt, lassan és szaggatottan beszélt, minden szót hangsúlyozva.

— Ki tudja, milyen madár; szavai szépen hangzanak ugyan, de ha tetre kerül a dolog, nem tudja az ember, mi lesz belőle.

Óvatosságból ez alkalomra régi, viselt reverendáját vette föl, bár volt más jó, uj is.

— Nehogy azt higgye, hogy sok pénzt keresem, s eszébe jusson bevételeimet csökkenteni.

Közönyös dolgokról beszélgettek körülbelül egy negyed óráig. Rodion atya megkérdezte, vajjon igaz-e, hogy Kirill mint első magiszter végezte az akadémiát? Kirill válaszolt a kérdésre.

— De bocsánatot kérek, mi birhatta rá hát, hogy a faluba jöjjön? Ez csodálatos!

— Az egészség! — viszonzá Kirill. — Gyöngye testalkatom van s a városi élet árt nekem.

— Miért magyarázzam meg neki az indító-

okokat? Hátha meg sem érti — gondolá Kirill, miközben Rodion atya pufók arcát s annak meglehetősen együgyű kifejezését látta.

— Értem! A falusi levegő csakugyan egészséges — erősíté Rodion atya, de mellesleg azt gondolta: »Nem látszik rajta, hogy beteges volna.«

E rövid beszélgetés folyamán uj paptársa iránt való bizalmatlansága csökkent.

— No, bánom is én, talán különcz, de jószivú. Legalább nem valami gögös szájhős.

De még egy kérdés feküdt a szíven, a mely próbaköül szolgált. A mint fölállottak, hogy a templomba menjenek, ismét elkezdé:

-- Bocsánat, Kirill atya; nem volna jobb, félreértések elkerülése végett, ha a jövedelem tekintetében mindjárt most megegyeznénk?

— Hogy érti ezt, Rodion atya?

— Tudni szeretném, hogyan osztozunk. Eddig úgy volt, hogy két rész a papoké volt és a harmadik a többi alkalmazottaké.

— No, ha itt így szokás, nem változtatok rajta.

— Nagyon szép! De hogy leszünk a két részszel, a mely a papoké.

— Természetesen, megfelezzük.

— Csakugyan jó ember, igazán jó! — gon-

dolta Rodion atya. — Manuel atya a nagyobb részt megtartotta magának . . . Istenemre, mégis csak jó ember!

Most vidult föl egészen Rodion atya arcza, mozdulatai nem voltak már feszesek, beszédje élénkült.

— Bocsásson meg, Kirill atya, de családomat más alkalommal mutatom be; jelenleg nincsenek egész rendben — mondá s aztán elmentek együtt a templomba.

A lugovojei templom régi épület volt. Az alacsony boltívek a nedvességtől s a tömjénfüsttől feketék voltak, a szentképek olyan sápadtak, hogy arczukra már csak a legöregebb emberek emlékeztek. Az egésznek alapos javításra lett volna szüksége. A lyukas padlót husz éve nem festették, az oltárok gyertyatartói egészen megzöldültek. A templom maga is igen kicsiny volt, alig fért belé háromszáz ember.

— És mégis többnyire üres! — mondta Rodion atya sajnálkozva.

Mindjárt a bejáratától jobbra, egy magaslaton, zömök, szélesvállú, rövidre nyirt, szürkeszakállú paraszt állott a viaszgyertyás asztal előtt.*

* Az orosz templomokban viaszgyertyákkal kereskednek.

Haja gondosan be volt olajozva és lesimítva. Színes, virágos mellényt, karton inget, bő nadrágot viselt, de kabátot nem.

— Kulik Mihailovics Karpo, kurátorunk — mutatta be Rodion atya — egyike a legtiszteletreméltóbb lakosoknak. Jómódú, háromszáz juha van és a többi.

Kulik lehajtotta a fejét s előre nyujtotta tenyerét, hogy a papi áldást fogadja. Kirill szótlánul áldotta meg.

— Har . . . m . . . m . . . madszor . . . — kezdé Kulik, de nem tudta a mondatot befejezni.

— Azt akarja mondani, hogy már harmadszor választották meg kurátorrá — magyarázta Rodion atya — dadog — tette hozzá.

Kulik most elhúzta az áruasztalról a selyemkendőt s Kirill szeme előtt egy csomó, nagyság szerint rendezett viasz-gyertya állott, a két kopekes legvékonyabbtól kezdve, a legvastagabb félrubeles lakodalmi gyertyáig. Látszott, hogy Kulikot nem hiába választották meg harmadszor kurátorrá, tudta hogyan kell ellátni gyertyával a vásárasztalt.

A mint Kirill a templom közepére ért, a kórus két oldaláról jöve, két alak lépett elébe, a kik épen nem hasonlítottak egymáshoz és mégis volt

bennük valami közös vonás. A balról jövő kis alak volt, sűrű, fekete bongyor fejjel, szürke papi öltönyben. Beesett arcza, hegyes orra, arczának sárga színe, ritka szakállá, mely terméketlen talaj növényzetéhez hasonlított, arra mutattak, hogy ezt az embert nagy fájdalom emésztette. A másik alak, a kórus jobb oldaláról jövő, magas termetű volt, valószínű atléta. Szűk ruha simult esetlen, erős tagjaihoz; nehézkes járása alatt meghajlott a redves padlat.

Hasonlóságuk abban állott, hogy mind a kettő méltóságteljesen lépkedett és hogy a beteg arcza ép olyan alázatosnak látszott, mint a másiknak piros, egészségtől duzzadó képe. Hasonló alázatossággal hajlott meg a sovány bongyor feje és az atléta fényes, kopasz koponyája az első lelkész előtt s mind a kettő egyszerre nyujtá ki tenyerét, hogy az áldást elfogadja.

— Strjucsok Simon diakonus! — mondá a kis, beteges, a papi ruhát viselő.

— Gluscenko Dementin kántor! — mutatta be magát mély basszus hangon az atléta.

Miután az áldást elfogadták, két oldalt megállottak, mint két oszlop, a melyek között Kirill és Rodion atya ellépkedtek. Kirill megjegyezte, hogy

a templom javításra szorul s a templomi eszközöket is meg kell újítani.

— Nincs pénzünk . . . különben már régen . . .
— viszonzá Rodion atya. Tulajdonképen eszébe sem jutottak ilyes gondolatok. Abból az álláspontból indult ki, hogy az Úristennek egészen mindegy, hol és mivel szolgálnak neki.

A templom megtekintése után Kirill valamennyit meghivta magához. Fökla már készen tartotta a szamovárt, bár Mura még nem kelt volt föl s Kirill teával vendégelte meg az egész lugo-vojei papságot.

VI.

Rodion atya csodálkozott, mikor vasárnap a lugovojeiek megtöltötték' az egész templomot. A körülfekvő birtokokról is jöttek be ugyan, de az ájtatoskodók főtömege a falu lakosságából telt ki. De Rodion atya csodálkozása még fokozódott, a mint a földbirtokosnő, Krupejev Alekszejevna Nadesda, az evangélium olvasásakor a templomba lépett és balról a kórus mögött megállott.

Tulajdonképen pedig nem volt ezen semmi csodálatraméltó, hiszen az alsó papság, a kurátor, az egyházi és Fökla egész vasárnap buzdították a népet a templombamenetelre. Ez utóbbi minden este maga köré gyűjtötte a falusi asszonyokat s mesélt nekik az új papról, a fiatal anyuskáról, hogyan élnek egymással s miről beszélnek. Kirillről azt mondta, hogy jó lélek, de Murát nehéz megismerni; nagyon tartózkodó és a gazdálkodáshoz semmit sem ért. Más forrásból megtudták, hogy Kirill hihetetlenül

nagy tudós. Kulik, a kurátor azt mondta, hogy az egész országban nincs tizenkét ilyen tudós ember s valószínűleg Kirill tudománya tette kíváncsivá a földbirtokosnőt is. Mindnyájan azt várták, hogy az új pap szónoklattal foglalja el a székét s ezzel bemutatja a hitközség tagjainak rendkívüli tudományát. Azt is remélték, hogy a tudós pap az első isteni tiszteletet egész rendkívüli ünnepélyességgel fogja végezni. De nem sokára csalódnok kellett.

— Igazi penészvirág! Sovány, kopaszállú! — mondák azok, a kik abban a nézetben voltak, hogy a papnak erőteljesnek, nagy-szakállunak és erős-hangunak kell lenni. Az isteni tisztelet sem tetszett.

— Ugy mormol, hogy nem is érti meg az ember. Rodion atya nem olyan tudós ugyan, mégis jobban betölti hivatalát; neki minden szavát meg lehet érteni. Hol van hát az a nagy tudomány? De mit is össze nem beszélnek ezek az asszonyok!... Na hiszen jóra való népség ez!

Mikor a mise után az új pap még prédikációt sem tartott, a csalódás általános volt.

— Mit, ez az a nagy tudós?! Ostoba s ezért is küldték hozzánk. Csak tizenkét ilyen volna Oroszországban? — talán tizenkétezer; azt sem tudják, hová tegyék őket.

Rodion atya az egész isteni tisztelet alatt az ikonosztasz* mögött állott. A mise vége felé Kirillhez lépett és suttogta:

— Kirill atya, az urasszony a templomban van; ez ritkaság. Szentelt kenyérrel kellene megkinálni.

Kirill nagyon jól ismerte ezt a szokást. Már gyermekkorában sem tetszett neki.

— Nem, Rodion atya, nem szükséges! — mondá. — Egyelőre nem ismerem az érdemeit... Ön talán ismeri, Rodion atya?

— Megengedem, hogy különös ok nincs reá... de mégis az urasszony... én rendesen megkinálom a szentelt kenyérrel.

— Bocsásson meg, Rodion atya, de én nem teszem! — válaszolt Kirill szelid hangon.

A figyelmesebb hitközségi tagok is észrevették, hogy az új pap nem adott szentelt kenyeret az urasszonynak. És egyebet is észrevettek. Mise után a vidéki birtokosok befogták lovaikat és haza mentek. A falu gazdag emberei is otthonukat keresték fel. Kirill senkit sem hitt meg teára vagy reggelire. Ezt

* Ikonosztasz = képfal, mely a templom hajóját a szentélytől elválasztja.

kétféleképen magyarázták: egyik rész azt mondta, hogy büszke, másik, hogy egyenlőn akar bánni mindenkivel.

Megfigyelték az úrasszony arczkifejezését, vajjon a mellőzés sérti-e, de nem vehettek észre semmit. Kiment a templomból, egyik-másik parasztasszonynyal szólt egynéhány szót, felült a kocsijára és hazahajtatott.

Természetes, hogy ezen a napon az egész faluban az új papról beszéltek s meg kell vallani, hogy a rosszalás volt az uralkodó.

De még egyéb is történt, a mi a lugovojeieket megzavarta. Bondarenko Antal, a kinek a viskója a falu végén állott, férjhez akarta adni a lányát. Prazjuk Márkó, egy fiatal, csinos legény, a ki szerette a leányt, egy nap csak letette a cséplőt, kapát s elküldte a vőfélyeket Antalhoz. Mivel pedig a mai vasárnap az új pap heti szolgálata kezdődött, Antal hozzáment. Körülbelül esti hét óra volt. Kirill éppen elvégezte a délutáni isteni tiszteletet s hazajöve, feleségével teánál ült.

— Itthon van az atyuska? — kérde Antal Föklától, a ki már egészen otthonosan ült a konyhában.

— Teáznak; várj!

— Tudod, hogy messzi lakom; körülbelül két versztnyire.

— Csak nem húzhatom ki az asztaltól! —
Éppen most jött haza a templomból!

Ez a beszélgetés a folyosón történt. Kirill minden szót hallott. Kinyitotta az ajtót és Antalhoz fordult:

— Mit akarsz?

Antal levette a kalapját és meghajlott.

— Bizonyos ügyben jöttem tisztelendőségedhez.

— Lépj be! — mondá Kirill.

Antal belépett a szobába s köszöntötte Gavrilovna Marját.

— Mi a kívánságod?

— Leányomat meg kell esketni . . . s ezért jöttem . . .

— No jó, majd megeskettjük! Mikor legyen?

— Holnap, ha úgy tetszik!

— Jó, holnap is megtörténhetik! Jertek tíz órakor a templomba!

Antal ismét meghajolt és hallgatott.

— No, Isten áldjon meg! — mondá Kirill. De Antal nem mozdult a helyéről. Még nem tartotta befejezettnek az ügyet, inkább azt gondolta, hogy még el sem kezdte. Hogy az atyuska Gorpinát

meg fogja esketni, az magától értetődött, hiszen azért volt atyuska.

— De mibe kerül az esketés? — kérde Antal végre.

— No, egy százrubelest* csak kiszorítasz? — mondá Kirill s komolyan és mereven nézett a szeme közé.

Antal gúnyosan mosolygott és a fejét rázta.

— Hm . . . ennyi pénzt nem láttam, mióta élek.

— Kevesebbet nem fogadok el!

Antal ránézett, szeretne volna megtudni, vajjon az új atyuska tréfál-e vagy pedig bárgyú. »Valószínűleg tréfál!« — gondolta magában.

— Nem, atyuska, mondja meg az igazi árát! . . .

— Hogy hívnak? — kérde Kirill.

— Bondarenko Antal . . .

— Hallod Antal: Valaminek az árát kérdezheted a piacon. Ha malacot veszel, ott megmondják az igazi árát. Hozzám templomi szolgálat ügyében jössz, ez szent cselekedet. A templom nem piac, itt nem alkuszunk.

Antal bután nézett rá.

* Egy rubel = 10 grivua = 100 kopek = körülbelül 2 forint.

— Ezt nem értem — gondolá magában — kapzsiság ez, vagy Isten tudja, micsoda?

— Menj Isten hírével! — tette hozzá Kirill. Antal azonban nem mozdult.

— De hát, hogy állunk, atyuska? — kérde. Kirill leült az asztalhoz és elővette a teáját.

— Mennyi földed van? — kérde tőle.

— Mennyi földem? Négy és fél dessjatine és egy fél dessjatine rét?

— S hogy ütött be az aratás?

— Mit mondjak? Jól is, rosszul is, a mint veszszük. A gabona, Istennek hála, elég jó; két deszjatinéről* majdnem tizenhat csetvertj-t kaptam, árpakásából egy fél deszjatinéről öt csetvertjt. Egy fél deszjatine zöldségem van; az ugorka sikerült, de a görögdinnye kiszáradt. A fél deszjatine kásából alig kaptam vissza a magot s egy deszjatine buzám ki sem kelt. A mi a szénát illeti, az nálunk mindig jó, nagy és sűrű. Adná az isten, hogy az egész világon ilyen jó széna teremjen. Higyje el, atyuska, ez nem is széna, hanem, mit is mondjak, tiszta selyem.

* Egy deszjatine = 1.0925 hektár; egy csetvertj = 2.099 liter.

— Tehát gazdag vagy, Bondarenko Antal; miért ne vegyek hát tőled száz rubelt?

Antal ismét reá meredt. Nem vette észre a szelid gúnyt, mely Kirill szavaiban rejlett. A mint ez a paraszt zavarát látta, röviden és érthetően így szólt:

— Na, Antal, menj Isten hírével; az esketésért annyit adsz, a mennyit tudsz; és ha nem adhatsz semmit, az esketés ingyen is megtörténik. Mondd meg a földieidnek, hogy nálam nincs alku.

Antal köszönt és a legnagyobb zavarban távozott. Nem tudta, vajjon a pappal való beszélgetést elmondja-e földieinek. Útközben kiszámította, hogy a gyertyán kívül, melyet külön kell vásárolnia, egy rubelt adhat az esketésért. Ha Rodion atyához fordult volna, akkor az esketés öt, gyertyával együtt hét rubelbe került volna. A dolog tetszett neki, de félt, hogy rászedik s az új papot más gondolatra birják. Hogy az új pap nem ért semmit az üzlethez, az napnál világosabb. De ha Rodion atya megtudja és felnyitja a szemeit, akkor más fordulatot vesz a dolog.

Antal azért elhatározta, hogy a dolgot titokban tartja s csak akkor beszéli el a földieinek, mikor az egész már megtörtént. A mikor kérdezték,

hogy mennyit kér az új atyuska az esketésért; azt felelte gondolkodás nélkül, hogy hat rubelt kért.

— Ohó! Ez nagyon érti a dolgot!

— Meghiszem azt! — hazudott Antal. — Nem hiába mondják, hogy tanult; még nagyon is kitanult.

A mint Antal elment és betette maga után az ajtót, fölállott Kirill s izgatottan járt alá s föl a szobában.

— Mégis csak gyalázat, mennyire beléjük gyökerezett ez a betegség! — kezdé feleségéhez fordulva. — Ugy alkuszna velem, mint valami kal márral: önnél az árú, nálam a pénz. Meg vagyok győződve, hogy nincs velem megelégedve, még talán haragszik is . . . Gondold csak meg, azért jött hozzám, a paphoz, hogy leányát összeadjam a jegyesével. És azt mondja: »Megveszem öt rubelért az Isten áldását!« Nekem azt kellett volna mondanom: »Nem, az nem megy, tíz rubel az ára«, akkor aztán alkudtunk volna s megegyeznénk hét rubelben . . . Vajjon mit gondol ez rólam!

— De Kirill, hiszen a papnak is élni kell! — viszonzá Gavrilovna Marja.

— Persze, Mura, persze! De azt valahogy másképp kellene elintézni. Ez a formája rám nézve sértő, határozottan sértő.

Mura nem válaszolt, de azért Kirill nem győzte meg. Gyermekkora óta hozzá volt szokva, hogy a különféle egyházi dolgokon ide-oda alku-doznak s ezt az üzletet egészen rendén valónak tartotta, mintha nem is lehetne másképen.

Másnap megeskették Gorpinát Prazjuk Márkóval. Az új házások az esketés után szérüjükhöz siettek, este lesz a lakodalmi vacsora. Antal a pap-hoz ment és nagy zavarban így szólt:

— A mint meghatározta, atyuska, — egy rubelt adhatok, itt van . . .

Kirill elfogadta a rubelt s a diakonusnak adta. Ez, a mint a pénzt meglátta, önkéntelenül elfintorította az orrát, úgy hogy Dementij, a kántor, a ki éppen a koronákat* készült eltenni, mindjárt észre vette, hogy valami szokatlan történt. Néhány percz mulva már ott suttogtak a kóruson; aztán Dementij a templom hosszában nagy léptekkel sietett Antal után, utolérte s megragadta kabátja ujjánál fogva:

— Te, barom, talán megbolondultál? — kérdé visszafojtott, halk hangon.

* Az orosz esketésnél két koronát tartanak a jegyes pár feje fölé s egy-egy korty bort is adnak nekik.

— Miért? — kérde Antal, bár nagyon jól tudta, hogy mit akar a kántor.

— Miért? Még kérdezed! Az esketésért egy rubelt adsz?

— Istenemre, Dementij Jermilics, nincs több pénzem.

— Azt nem kérdezem, van-e, nincs-e; azt mondd meg, mennyit kért tőled az atyuska?

— Az atyuska? Azt mondta: annyit adsz, a mennyit tudsz... Én pedig...

A kántor egészen magán kívül volt, olyan különösnek tetszett ez neki. Antal fölhasználta az alkalmat s elsietett, félve, hogy többet fognak kérni tőle. Dementij lassan visszatért s közölte a diakonnussal, a mit Antal mondott. Ezalatt Kirill letette a papi ruhát, előlépett az ikonosztasz mögül és a kijárat felé ment. A mint megpillantották, elhallgattak, de arcukon látszott a csodálkozás és boszúság, bár titkolni igyekeztek. Kirill jól tudta, hogy mi történik lelkükben, de úgy tett, mintha nem venne észre semmit s eltávozott.

— No, Simon atya, azt kérdem, mit jelentsen ez? — kiáltá most a kántor tele torokkal. — Hiszen akkor éhen halhatunk, ha egy esketésért semmit sem kapunk; miért kap akkor az ember valamit?

— Ezek új intézkedések, Dementij Jermilics!
 — viszonzá a beteges diakonus vékony hangon és hozzátette: Tegye helyre a boros edényt, Dementij Jermilics!

A kántor a templom közepén levő, alacsony asztalhoz rohant, megragadta az edényt s az ikonosztasz mögé szaladt vele. Mindezt nagy fölindulással végezte. A diakonus lehajtott fővel állott, mint olyan ember, a ki hozzá van szokva a sors bármily méltatlanságát megadással tűrni.

— Tudja mit? — mondá a visszatérő kántor -- menjünk Rodion atyához s mondjuk el neki.

— Igen, igen, tegyük meg — egyezett bele a diakonus. És lépteiket Rodion atya lakása felé irányították.

VII.

Rodion minden teketória nélkül fogadta őket. Rövid ujjast és gyapjunadrágot viselt, a mely utóbbi alacsonyszárú csizmába volt húzva. A mint úgynevezett vendégszobájába beléptek, az ablak mellett a kalitkánál állott és a kanári madaraknak adott enni.

— Aha! Itt jön a hadsereg! — köszöntötte a belépőket, a nélkül, hogy zavartatta volna magát foglalkozásában. — No, mi ujság?

— Baj van, Rodion atya! — panaszkodott Dementij kántor, a kinek keblében még mindig forrt a boszúság.

— No, no, mi a baj?

— Éppen most eskettük meg Bondarenko Antal lányát s az esketésért egy rubelt kaptunk.

— Hogy történhetett ez?

Rodion atya még egészen nyugodtan maradt s folytatta idilli foglalkozását.

— Igen egyszerűen. A mint az esketést bevégeztük, Antal Kirill atyához lépett . . .

A kántor elbeszélte mindent körülményesen. A mint Antal válaszát ismételte: »Az atyuska azt mondta, annyit adsz, a mennyit tudsz . . .« Rodion atya megfordult s a kalitka, mint az óra ingája lengett ide-oda.

— Hát így vagyunk! No, meg kell vallanom, hogy ez sehogy sincs jól!

— Bizony nincs! — erősíté a diakonus panaszos hangon.

— Ilyen csak egyszer forduljon elő, aztán a végtelenségig így megy. Azoknak ez nagyon tet-szenék . . .

»Azok« alatt Rodion atya a hitközségi tagokat értette. Megkinálta széssel a panaszolókat s aztán kezdték alaposan megbeszélni az esetet.

— Meg kell vallanom — mondá Rodion atya — hogy mindjárt valami gyanusat sejtettem; ha ez így tart tovább, akkor méltán panaszolkozhatunk.

A tanácskozás egy jó óráig tartott. Végre elhatározták, hogy nem sietik el a dolgot, hanem megvárják, hogy mi fog majd történni. Talán csak tapasztalatlanság; bizonyosan még nem tudja a szokást.

Kirill első szolgálati hetében nagyon sok egyházi szertartás történt. Pachom kovácsnak, a ki a falut patkóval látta el, meghalt az anyja. A kovács nem nagyon szomorkodott, mert az öreg már régen betegen feküdt s nem volt hasznára; a hét szájhoz, melyből családja állott, csak fölösleges nyolczadik volt. Pachom egyenesen a kántorhoz ment.

— No, mi baj? Mavra lelkét magához vette az Isten? — kérdé Dementij.

A faluban tudták, hogy Mavra állapota reménytelen. Különben a kovács sem sétált volna fontos ok nélkül ilyen nagy dologidőben a kántorhoz.

— Eltalálta, Dementij Jermilics; úgy van! Adjon az Isten örök boldogságot neki!

— Nos aztán?

— El kellene temetni.

— Tudod mit? Menj és temesd el magad; vasárnap aztán kimegyünk a temetőbe és megtartjuk a szertartást. Talán addig magához vesz valakit az Isten, aztán egyszerre elcsináljuk.

— Mégis jobb szeretném, a mint illik . . .
Dementij Jermilics.

— Én is szeretnék érsek lenni; sokfélét kívánhat az ember. Mavra különben sem volt valami

előkelő személyiség! Bizonyosan azt akarnád, hogy az egész papság részvételével temessék el négy grivnáért.*

— No, no, Dementij Jermilics, majd adok, a mennyit lehet. Talán előfordul az is, hogy meg kell patkolnom a lovát.

— Azt úgy is megteszed. Nem, Pachom, hagyd abba! . . . Még a buzámat sem csépeltem ki!

— Nos, akkor elmegyek magam az atyuskához. Pachom elment tehát Kirill atyához.

— No lám, már ez is megszagolta, hogy milyen atyuska ez. Rodion atyához bizonyosan nem ment volna el — gondolta Dementij és elhatározta, hogy bevárja Kirill válaszát.

Pachom bejelentette Kirill atyának, hogy anyja tegnap meghalt. A mint a temetés iránt való kérelmét elő akarta adni, kérdé Kirill:

— Készen van minden?

— Minden, a mint kell.

— Akkor hívd el a kántort vagy a diakonust! Pachom zavarban volt.

— A kántor azt mondja: »Temesd el magad; majd vasárnap megtartjuk a szertartást! — Még

* Negyven kopek.

csépelni valóm van s négy grivnáért nem hagyhatom abba a munkát!»

Kirill nem felelt; felvette papi ruháját, feltette kalapját és kiment. A lépcsőről látszott a Dementij szérüje.

A kántor karton-ingben volt, kabát nélkül; szalmakalapja mélyen ült a nyakán. Szorgalmasan dolgozott a cséplővel; az izzadság csak úgy csurgott róla. A mint az atyuskát a lépcsőn megpillantotta, megkettőztette buzgalmát. Kirill megállott egy darabig és gondolta: »Nagy családja van!« Aztán megkerülte a templomot, kiment a kapun s Dementij szérüjéhez közeledett. A kántor megállott és tiszteletteljesen levette a kalapját.

— Adjon Isten! — mondá Kirill.

— Parancsolja, hogy a temetésre készüljek?
— kérdé Dementij.

— Nem szükséges; majd elvégzem magam a szertartást. A diakonus is bizonyára el van foglalva?

— Zöldséges kertjében van.

— Jó, jó, gondoskodom magam mindenről! — mondá Kirill.

Az egyházi ezalatt kendőbe kötve elhozta az ornátust. Kirill elvette és követte a kovácsot.

Dementij utána nézett és gondolta: »Miféle különös ember! Igazán szívében van-e az Isten vagy álszent-e? Ki tudná azt?«

Kirill elvégezte a szertartást a halottnál s elkísérte a koporsót a temetőbe. Mikor a kovács a czeremónia befejezése után egy marok rézpénzt nyújtott felé, azt mondta neki, nem szükséges. Éppen az imént látta a nyomoruságos viskót, melyben a kovács soktagú családjával lakott.

— Hogy vehetnék el valamit ettől a koldustól? — gondolta és mondá:

— Télre szánkót veszek; ha esetleg valamelyik vasa eltörik, elhivatlak, aztán összekovácsolod nekem!...

— Jóságáért mindent megteszek, atyuska, a mit kíván — mondá Pachom elérzékenyedve.

Az új pap részvéte csakugyan elérzékenyítette. Lugovojében régi szokás volt, hogy külön csak a gazdagabb halottakat temetik el.

— Két rubelen alul nem mozdulok egy tapodtat sem — szokta volt Kirill elődje mondogatni.

Úgy gondolták, hogy a szegényeknek elég, ha a háziak kiviszik a temetőbe; ha aztán egy féltucat halott együtt volt, akkor megtartották a temetési szertartást. Különösen nyáron tettek így, mikor

a papság s az egyházi alkalmazottak a gazdálkodással voltak elfoglalva. A hitközség régen hozzátörődött ehhez a szokáshoz s nem szólalt fel ellene. Tettek ugyan egyes kísérleteket, ha valamelyik szegényebb családnál, mint most is Pachom kovácsnál, valamelyik tiszteletreméltóbb személy halt meg, hogy az egyház szolgálói engedékenységre bírják s néha sikerült is egy-egy rubel lefizetésével s azzal az ígérettel, hogy cséplés után még egy véka gabonát is hoznak, hajlandóvá tenni, de általában az egyházi szertartások kérdése nyílt kérdés maradt s ezentúl is csak üzletszerűen kezelték.

Pénteken kétlovas csinos kocsi állott meg Dementij háza előtt. Elül fehér vászoningben, széles karimájú szalmakalappal a kocsis ült. A kocsi hátulsó része ruganyos volt, barna arczú, erős paraszt ült rajta, sűrű szürke szemöldöke és erős szakállá volt. Kék kozák-zekét viselt, a mely övvel volt körülkötve, fején kék posztó sapkát hordott; egy szóval meglátszott rajta a városi. A mint leszállott, észre vette az ember, hogy kis termetű, de fellépése öntudatos. Dementij a magot lapátolta össze a szérűben, a mint meglátta, azonnal letette a lapátot és elébe ment.

— Andrejevics Márkó! Mi hozta önt ide? Mi

ujtság önöknél a majorok közt? Ugyan kérem, lépjen közelebb! . . .

Dementij rendkívül udvarias és barátságos volt. Sibenko Andrejevics Márkó bizonyosan gazdag ember és szívesen látott vendég volt. Hosszú bajuszát úgy mozgatta, mintha mosolyogni akarna s odanyujtotta a kántornak napbarnította, himlőhelyes kezét.

— Köszönöm kérdését, még élünk, Dementij Jermilics — mormolá egy kissé akadozva. — Bemennyek, no jó, nem bánom! Hallod, Mitko, egyik zsákot vidd be a folyosóra.

— Milyen szép, hogy nem felejtkezik meg rólunk! . . .

Mitko lassan leászott magas üléséről; a gazda és vendége beléptek a konyhóba. A folyosón találkoztak Dementij feleségével. Jegorovna Antonina még fiatal asszony volt, a ki nemcsak magasságra, de terjedelemre is illett férjéhez. A konyhában volt elfoglalva, tüzet rakott az üst alá, melyben élő rákok mozogtak. Sötéthajú, nagyhasú, mezitlábás, piszkosorrú gyerekek vették körül. Csak hosszú inget viseltek, öv és nadrág nélkül.

Jegorovna Antonina bocsánatot kért, hogy nem nyujthatja vendégének a kezét, mert egészen kormos.

— Ne vegye rossz néven! — tette hozzá Dementij. — Itthon mindig ilyen gondatlan.

A mint a szobába léptek, Antonina a kamrába lopózott, megmosta kezeit és tiszta ruhát vett magára.

Azután egy üveg pálinkát és egy tányér szárított halat hozott s nemsokára megjelent a reggelivel a szobában.

— Melyik pap a soros ezen a héten? — kezdé Andrejevics Márkó.

— Kirill atya, az uj! — mondá Dementij s olyan kézmozdulatot tett, a mely reménytelenséget akart jelenteni.

— No, akkor megpróbáljuk. Uj magtárt építettem. Holnap behordatnám a gabonát, de előbb fölszenteltetem. Szeretném, ha még ma megtörténhetnék.

— Nagyon szivesen, Andrejevics Márkó. Önél úgy sem húzzuk a rövidebbet.

— Attól nem kell félni. Kész vagyok előre is megfizetni, mindjárt most... Itt van, Dementij Jermilics, adja át maga az atyuskának.

Márkó kivette hímezett erszényét a belső zsebéből, leolvasott tíz rubelt és átadta Dementijnek. Ez elfogadta.

— Csak minden hitközségi tag ilyen volna, mint ön, akkor gazdagok lehetnénk! — mondá, tenyerébe szorítva a papirpénzt. — Csak ilyen jóltevők tartják bennünk még a lelket.

Egyszerre azonban eszébe jutott valami, a mi elbúsította.

— Hátha az új pap ismét megteszi azt a tréfát, hogy a pénz egy részét visszaadja neki? Ettől kitelik — gondolta magában.

— Miért nem vár inkább vasárnapig, Andrejevics Márkó? — kérde tőle. — Vasárnap Rodion atya hete kezdődik, akkor minden megtörténik, a mint kell.

— De hiszen mondom, hogy holnap be kell hordani a gabonát. Azzal nem lehet várni!

— Úgy, úgy!... Hallod, Antonina, mulatásd Andrejevics Márkót, én elmegyek az atyuskához és bejelentem.

— Talán én is elmehetnék, hogy megismerkedjem vele. Hoztam neki két zsák búzát, hogy barátságosan fogadjon.

— Nem, nem, várjon egy kissé... előbb én, azután maga...

— Csak a pokolba ne küldje a búzájával... De furcsa is ez az atyuska! — gondolta Dementij.

Elment tehát Kirillhez. Az íróasztalnál találta. Gavrilovna Marja a divánon ült és olvasott.

— Kérem, üljön le, mindjárt készen vagyok!
— mondá Kirill és folytatta az írást. — Mura, ez a kántorunk, Gluzcsenko Dementij Jermilics.

Mura kezét nyújtott neki. Dementij megfogta óriási markával, megszorította s szokatlan buzgalommal rázta meg. De nem ült le, hanem a divántól két lépésnyire megállott.

Mura kérdezte, hogy nagy családjá van-e. Azt felelte, hogy hál' Istennek, nem kicsiny; aztán hozzátette, hogy legidősebb fiát már beadta a szemináriumi előkészítő iskolába.

— No, mi hozta ide? — kérdé Kirill, miközben megfordult a széken.

— Egy paraszt van itt a majorokból, Sibenko Márkó. Azt kéri, hogy még ma menjünk el hozzá és új magtárát szenteljük be.

— Jól van, menjünk!

— Gazdag paraszt, talán a leggazdagabb!... Magától adott tíz rubelt... én nem is kértem semmit! Parancsolja, hogy elfogadjam? — kérdé Dementij bűnbánó arczczal.

— Maga adta? — kérdé Kirill, a kántort élesen szemügyre véve.

— Istenemre, Kirill atya, semmit sem kértem, még csak czélzást sem tettem.

— Ha gazdag és a pénzt maga ajánlotta, miért ne vennők el?

— Természetes, hogy miért ne? Itt a pénz!

— Tegye a közös perselybe! . . . Aztán készüljön föl, mert megyünk!

— Most már értse meg az ember! — gondolta Dementij, a mint hazafelé ment. — Ha gazdag és magától ajánlja! Mintha nekem nem mindegy volna, akár gazdag, akár nem! Ugyan hány gazdag van itt? Maga ajánlotta! Azért Andrejevics Márkó, a majoros; ezek másfajta emberek! Ilyet hiába várunk a lugovojeiektől. Ezek ugyan meg nem ajánlanak semmit! Arra sokáig várhatsz.

A mint a folyosóra lépett, látta a tele búzászsákot a szögletben.

— Erről ismer rá az ember a majorosra! Senki sem kényszeríti rá, hanem magától teszi. És milyen zsák! Telt, kerek, van vagy hat pud!* Ha csak hatvan kopekjével számítjuk is, kitesz három rubelt és hatvan kopeket; ez már pénz!

Andrejevics Márkó ezalatt megitta a maga öt

* Egy pud = 16·3805 kilogr.

pohár pálinkáját. A hatodikat az alatt az ürügy alatt utasította vissza, hogy az atyuskához kell mennie.

— Tudja, kellemetlen, ha az emberen érzik a pálinka-szag!

Mástól nem kellett félnie; lerészegedni csak akkor részegedett le, ha a harmadik fél litert itta.

A mint Kirillhez ért, ez már fölvette a reverendáját. Gavrilovna Marja a mellékszobában, a szekrényben keresgélt, hogy tiszta zsebkendőt adjon neki. Andrejevics Márkó a folyosóra lépett s hogy jól neveltségét kimutassa, gondosan hozzádörzsölte csizmája talpát a küszöbhöz, bár nem volt reá semmi szükség. A mint balra a nagy kétszárnyú és jobbra egy kis, közönséges ajtót megpillantott, azt követeltette, hogy jobbra a konyhának kell lenni. Kinyitotta tehát a baloldali ajtót és belépett. A küszöbön megállott, szemeit nyugodt tekintettel a sarok felé fordította * s háromszor keresztet vetett; azután meghajtotta magát a háziur előtt.

— Sibenko Márk vagyok, atyuska, a majorkából — mondá, szemeivel pislogva.

— Igen, önhöz kell mennünk, már készen

* Orosz házaknál itt függenek a szent képek.

vagyok — viszonzá Kirill, abban a hiedelemben, hogy Sibenko siettetni akarja.

— Nem, az el van intézve; én más ügyben jöttem.

— Más ügyben? Nos, üljön le és beszéljen!

— Köszönöm alázatosan, de előbb áldását kérem.

Kirillnek ez csak most jutott eszébe. Alig tudta megszokni, hogy mindenkit megáldjon, a ki hozzá jön. Szokása szerint kezet nyujtott, míg itt mindenki áldásosztást kívánt. Márkó hozzá lépett, megáldatta magát, aztán megsókolta a pap kezét.

— És most az ügy van soron! — mondá fesztelen hangon. — Nagyon tiszteljük a papjainkat és szeretünk a kedvükben járni.

— De miért áll? Tessék leülni!

— Köszönöm szépen! — szólt Márkó, s fölhasználta az alkalmat, leült egy székre, lábait egymáshoz szorította s mereven kiegyenesedett.

— A mit Isten kegyelméből kapunk, szívesen megosztjuk a lelkészekkel. És azért ismeretségünk bevezetéseül, engedelmével két zsák búzát hoztam ajándékba.

— Nekem? De miért? Mit tettem, hogy ezt megérdemeljem?

— Imádkozik értünk; mi meg egyebet sem teszünk, csak vétkezünk. Imádsága eloszlatja bűneink következményeit. Azért adom. Meg tiszteletből a papi állás méltósága iránt. Ne utasítsa vissza a két zsákocskát.

— Igazán nem tudom... Nincs kifogásom ellene, de mégis különös. Ha kívánja, elfogadom!... Köszönöm.

Kirill nagy zavarban volt. Ilyen ajánlatot nem várt. Tudta jól, hogy a parasztok nem ismernek nagyobb sértést, mintha ajándékaikat visszautasítják.

— Nagyon le vagyok kötelezve; nekünk a jó barátság a fődolog; ha nem vetik meg a velünk való közlekedést, mindig készen vagyunk az ajándékozásra. — Nem láthatnám az anyuskát is?

— Miért ne? — Mura! Van itt valaki, a ki megismerni szeretne.

Gavrilovna Marja, kezében a zsebkendővel, belépett s csodálkozva nézte a széken ülő Andrejevics Márkót. Egyáltalán nem értette, miért kíván vele megismerkedni. Mara beléptekor Márkó fölállott s lábával olyan mozdulatot tett, a mely meghajlást akart jelenteni.

— Tehát itt az anyuska? Istenem uram, milyen fiatal még!

Odament hozzá, megfogta a kezét és megcsókolta. Mura nem akadályozhatta meg a gyöngédség-nyilvánítást.

— A majorokból való vagyok, anyuska! Szerencsétlesen bennünket, kérjük szépen! Nagyon szívesen fogadjuk, nagyon . . . Mert tiszteljük a papságot. Meghívjuk az egész környéket . . . Öt kocsi gabonát hozunk ajándékba . . . Csak jöjjön!

Murának nagyon különösnek tetszett ez a beszéd. Nem értette, miért hívja olyan buzgalommal, miért menjen a majorokba, mi célból hívná meg az egész lakosságot és hozna neki öt kocsi gabonát.

— Nagyon szépen köszönöm! — válaszolt Kirill a felesége helyett. — De most már ideje, hogy menjünk.

Márkó ismételte még egyszer a meghívást és Kirillt követve elhagyta a szobát. A folyosón megállott és Dementij háza felé fordulva, elkiáltotta magát:

— Hé, Mitko! Hajts ide és vidd be a két zsákot az atyuska magtárába.

Mitko megmozdult, fölkantározta a lovat s egy perc múlva a kocsi minden része recsegett. Mitko megkerülte a templomot és megállott az ajtónál. Körülbelül öt perczig kinlódott a zsákokkal, aztán

eligazította a szénát a kocsiban és rendbe hozta az ülést.

Ezalatt megérkezett Dementij is sűrke káftánban, hóna alatt az egyházi ruhás batyuval. Mondta, hogy a diakonus rosszul van. Fölültek és elhajtattak.

A majorokat régen Csubatovinak hívták, mert az ott letelepedett szabad parasztok most azokat a földeket művelték, melyek régen Csubatov földbirtokosói voltak. Körülbelül tíz versznyi távolságra feküdtek Lugovojétól. A kik itt laktak, majdnem mind földbirtokosok; az egyiknek tizenkét deszjatine földje volt, a másiknak húsz; kettőnek pedig, az öreg Gubarj Jeriomának és Sibenko Márknak, egyenként harmincz deszjatinejük volt s azonkívül még husz deszjatinét béreltek a lugovojei földbirtokosnőtől. Ennek daczára a tulajdonosok házaikkal nem nagyon törődtek; az egyik fele beérte sárkunyhókkal és csak a másik fél épített nádfödeles házakat, a melyek két szűk szobából és az aprómarhának, borjaknak és malaczoknak épített kamrákból állottak. Ha kérdezte tőlük valaki, miért nem építenek rendes házakat, azt felelték:

— Nincs időnk még azzal is kinlódni; de minek is! Hozzászoktunk kunyhóinkhoz. A nagy

házban elszóródik a család minden sarokba, a kis házban együtt vannak kedélyesen és vidáman.

De azután a kis kunyhók mellett magas górék, tágas szérúk, istállók, juh-aklok, ketreczek stb. állottak. Azt hihette volna az ember, hogy itt tulajdonképen az állatok uralkodnak, az emberek pedig alázas, igénytelen szolgálói az állatoknak, a kik csak rosszul berendezett viskókban és bódékban tengődnek.

Alig ért a szekér egy magaslatra, a melyen át széles út vezetett, már látszottak a mérhetlen szántóföldek közt fekvő majorok. Körülbelül negyven, zöldséges kertekkel körülvett udvar volt, a melyeken szénaboglyák, szalmakazalok és díszesen föl rakott kereszték állottak. Minden udvaron egy gémeskút állott, a hosszú gémek mintha némán örködnének a környék fölött s a majorokat külső ellenség ellen védelmeznék.

Egy fél óra múlva elérték az első kunyhókat s megérkeztek Andrejevics Márkó háza elé.

Ez egy cseppet sem különbözött a szomszédházaktól; csak az istállók voltak nagyobbak és az új, sárgaszínű magtár tünt föl. Az udvaron húsharmincz paraszt ember és asszony szorongott közönséges munkaruhában. Látszott, hogy egyenesen

a szérüről jönnek, hogy egy kicsit ők is ünnepeljenek. Alig lépett Kirill az udvarra, az egész tömeg hozzá lépett, hogy áldását fogadja.

— Az uj atyuska — mondták egymásnak. — Milyen fiatal! — tették hozzá az asszonyok és hangosan sóhajtottak, maguk sem tudva miért.

Márkó felszólította Kirillt, hogy lépjen a kunyhóba. A szűk, alacsony szobában, hosszú, négyszögletes asztalnál tíz, többnyire ősz paraszt ült. A majorok családfői voltak. Felállottak s előkerültek az asztal mögül. Kirill keresztet vetett a szent képek előtt s meghajlott a belépéskor.

— Jó napot! — mondá feléjük fordulva.

Válaszul valami meghatározhatatlan mormogás hallatszott. Aztán ismét elkezdődött az áldás-osztogatás. Majd csinos, piros-pozsgás asszony jött elő a kályha mögül. Selyem kendőt és czifra szines szoknyát viselt.

— Itt a feleségem — mondá Márkó.

Az asszony is megáldatta magát.

— No de kezdjük el! — mondá Kirill.

Dementij kioldozta a batyut s kiadta a miseruhát. A parasztok kíváncsian nézték és csodálkoztak, hogy most ilyen fiatal papjuk van. A mint Kirill magára vette az ornátust, kimentek mind az

udvarra és itt a déli nap izzó sugarainál szentelték be Sibenko Márk magtárát.

— Most pedig jöjjön be és harapjon valamit, a mit Isten adott — mondá Márkó felesége.

Kirill elfogadta a meghívást és belépett a kunyhóba. Ez időközben egészen megváltozott. Az asztal fehér kendővel volt borítva és mindenütt sült hallal és süteménynyel telt tálak és tányérok állottak. Két nagy üveg pálinka emelkedett az ételek fölé.

— Oda tessék, atyuska! — mondá a háziasszony s a szent képek alatt álló székre mutatott. — Ez a fő hely, a hová a tiszteletre legméltóbb embereket szokták ültetni. Kirill leült s Dementij mellé telepedett; köröskörül tizenöt ember foglalt helyet, csak két asszony volt köztük.

— Kezdjük el egy kis itókával! — szólt Márkó (ő és felesége nem vettek részt a lakomán) öntött Kirillnek és a többi vendégnek egy jó pohárral. Valamennyi kiitta, csak Kirill elégedett meg a negyedrésszel s a poharat ismét letette.

— Ej, atyuska, mi ez!? Ki kell inni! — mondá a gazda meggyőző hangon.

— Egészen fölösleges! — viszonzá Kirill. — A pohár nagyon is nagy.

— De ez sértés rám nézve! Hiszen tudja az egész világ, hogy akkor a magtáram sem lesz tele!

— Mire kértük az Istent, gazduram? Nem arra, hogy a magtárt megtöltse? — kérde Kirill komoly hangon.

— Mindenesetre! De ez más dolog!...

A parasztok hallgatva meredtek rá tányérjukra, csak Márkó ismételte állandóan: »Mindenesetre!«

Egy percz mulva leküzdötte zavarát és szólt:

— De most egy másik pohárral, hogy az Isten jövőre is megtöltse gabonával a magtáramat!

E szavakkal megtöltötte a poharakat. Dementij már kinyujtotta a kezét, hogy a magáét felemelje, de Kirill szólt:

— Nézetem szerint elég volna egy pohárral.

A parasztok csodálkozva tekintettek egymásra. Dementij gyorsan visszarántotta a kezét és hatalmas szakállát simogatta. A háziasszony tréfára vette a dolgot és mondá:

— Ej mit, atyuska, igyék még egy pohárkával, különben a többi sem iszik.

— Miért igyam, ha nekem kellemetlen és ártalmas az egészségemnek? Különben sem illik a papnak ilyesmit inni.

— Nálunk pedig az atyuskák ugyancsak isznak! — szólt közbe valamelyik vendég.

Néhányan tetszésüknek adtak kifejezést; mások azonban, a kik homályosan sejtették, hogy ez a nyilatkozat illetlen, zavarba jöttek.

— De miféle atyuska az ilyen, a ki velünk inni nem akar! — tört ki egy másik.

Általános, mély hallgatás állott be.

— Hogy hívják és hol lakik? — kérdé Kirill, az utolsó nyilatkozóhoz fordulva.

— Tovkacs Szidornak hívnak s ha főtiszteendő úr meglátogatni akarna, a kunyhóm a harmadik innen! — viszonzá a paraszt.

— No, ezt megjegyzem magamnak és Tovkacs Szidor kunyhójába sohasem teszem be a lábam! A pálinkát nem tudom inni, tehát nem is vagyok neki atyuskája.

Tovkacs fülig pirult s annyira elámult, hogy nem tudott válaszolni. Kirill folytatta:

— A többieknek pedig, a kik pálinka nélkül is papjuknak tartanak, elmesélem, hogy miért nem iszom én pálinkát. Azért, mert szeretem az egészséget; szeretnék még sokáig élni s a mellett értelmes ember maradni. A pálinka pedig, ha mértéktelenül iszszák, árt az egészségnek és megrövidíti

az életet. Életkorunk átlag hetven év; de ha sok pálinkát iszunk, csak ötven évig élünk. Ma értelmes ember vagy, mindenki tisztel; a pálinkától tompaelméjű, zavart leszel és íme — értelmes emberből tökfilkó lettél s mindenki gúnyol, csúfol. Itéjetez tehát magatok: »Miféle előnyöm van a pálinkaivásból?«

— Tökéletesen igaz; előnyről általában nem lehet szó! — erősíté egyik.

Az elámult gazda nem kínálta többé a pálinkát s elhatározták, hogy az ivást csak az atyuska távozása után kezdik meg.

Aztán édes szilvás lepényt ettek, mire Kirill felállott. A többiek is mind felemelkedtek. A mint elhagyta a kunyhót, elkezdődött a suttogás:

— Ez aztán okos ember! Igazi tudós, bár még fiatal! És milyen komoly! Tovkacs ugyancsak szégyent vallott! A tökfilkó!

A mint Kirill Dementij kíséretében a kocsiba akart ülni, Tovkacs Szidor hozzálépett és tiszteletteljesen levette a kalapját.

— Bocsánatot kérek, atyuska! — mondá zavartan — meggondolatlanul, ostobaságból beszéltem. De Istenemre! igazán nem úgy gondoltam.

Áldását kérte.

— Jöjjön a földieivel hozzám, Szidor, majd beszélgetünk egymással! Kevesen vannak közülök, a kik olvasni tudnak; nincsen iskolájuk, de pálinkára nagyon sok pénzt költenek! — Csupa jómódú ember!

Szidor tiszteletteljes hallgatással fogadta a meghívást.

Visszafelé Márkó nem ment velük, csak egyik fiatal legénye.

— Valóságos gyermekek — mondá Kirill, Dementijhez fordulva, a ki mellette ült. — Mindent elhisznek, a jót, a rosszat, egészen mint a gyermekek. Azért nem szabad egy alkalmat sem elmulasztani, ha jót mondhat nekik az ember. Nem gondolja, Dementij Jermilics?

— Magától értetődik! — viszonzá Dementij, a kinek egyrésztől nagyon hízelgett, hogy a tudós pap beszélgetésére méltatta, a ki azonban másrésztől nagyon sajnálta, hogy nem maradt Márkó kunyhójában.

— Hogy dicsérik ezek majd az új atyuskát és a mellett egyik liter pálinkát a másik után öntik le — gondolta őszinte sajnálkozással.

VIII.

— De most már pótoljuk ki az elmulasztottakat! Ma kezdődik Rodion atya hete! — mondá szombat este, az isteni tisztelet alkalmával Dementij kántor Sztrjucsk Simon diakonusnak.

— Igazán, Dementij Jermilics, most már erősen szorítani kell! Ilyen gazdag hét! Ha Rodion atya hete volt volna, rosszul számítva legalább negyven rubelt keresünk. Mi nem történt ezen a héten: esketés, három temetés, a magtár felszentelése; azonkívül az öreg Mirosznicsihának is feladtuk az utolsó kenetet, csupa fontos szertartás!... És csak tizenégy és fél rubel! — Valóságos szégyen! Igen, valóságos szégyen!

Egyszóval a lugovojei alsó papság az új pap első szolgálati hetével éppen nem volt megelégedve. Vajjon Rodion atya meg volt-e, azt egyelőre senki sem tudta. A diakonusnak a persely tartalmára vonatkozó tudósítását némán hallgatta és még De-

mentij kérdésére: »Mit tart a dologról, Rodion atya?« sem válaszolt. Valószínűleg, mint alapos embernek, nem volt még ideje határozott véleményt alkotni a dolog felől.

A faluban ellenben nagyon élénken beszéltek meg a történeteket. Antal, a ki a lánya esketéseért csak egy rubelt fizetett, most már elbeszélte, miként történt a dolog.

— Látod, te miattad vétkeztünk és kárhoztattuk az atyuskát! — mondták a parasztok. — Látjátok, milyen ember ez!

Vasárnap egy pár ember eljött a majorokból a misére és elbeszéltek ismerőseiknek, hogy mint történt a Márk új magtárának beszentelése. Ezzel még élénkebb lett az új papról való beszéd.

Különben meg kell jegyezni, hogy határozott következtetéseket nem vontak. A beszéd majdnem kizárólag a tények körül forgolódott.

Az öreg Mirozsnicsihának azt mondta: »Öreg, csak gyógyulj meg, s ha majd felkelsz, s valamit keresel, akkor majd megfizeted a tartozásodat; ha pedig meghalsz, majd leszámolunk a másvilágon!« Így mesélte el valaki.

— Ne mondja! A másvilágon! Hm!... jegyzék meg a hallgat

— A mikor Proszkát, Avdeiha gyerekét, eltemették és ez négy darab rézpénzt nyomott a kezébe, elfogadta a pénzt és a mint a konyhában másfél fazekat és egy fél piszkafát látott, azt mondta neki: Jól van, köszönöm; de várj, még vissza kell adnom belőle. Zsebében keresgélt és egy fél rubelt adott neki; itt van — mondá — végy a fiadnak csukamájolajat és itasd meg vele, mert nagyon beteges.

— De furcsa ember!... Okos ember nem lenne így!

— Az sok mindentől függ! Az a kérdés, hogy a mellett mit gondol.

— Sibenko Márkónál azt mondta, hogy csak két pohár pálinkát kell inni. Többre nincs szükség.

— A parasztnak kevés két pohár; azzal elkezdni sem érdemes.

— Nagyon kevés! Egy keresztelőnél például elégedjék meg az ember két pohárral. Vagy egy lakodalomnál! — Nem, ez igazán lehetetlen!

Beállott az ősz, az ég beborult, esőre állott az idő.

Kirill a templomban volt. Gavrilovna Marja éppen most kelt fel s még csak néhány ruhadarabot kapott magára, mikor Fökla a szobába lépett és mondá:

— Egy kocsi hajt erre felé; úgy látszik a városból való.

Gavrilovna Marja szive dobogott; kiszaladt.

— Mamácskám!

Néhány pillanat mulva Fortifikantov Nikolajevna Anna karjaiban volt.

— Hogy határozhatta el magát egyedül ilyen nagy útra?

— Először is nem olyan nagy út ez, legfeljebb ötven verszt, másodszer a kocsis is jött s így nem vagyok egyedül.

Kisült, hogy a mama nagyon vágyott látni a leányát. Mura nagyon örült; nevetett, ugrált, odaszaladt hozzá, megölelte s végre még sírt is.

— Az örömtől, mamácskám, az örömtől!

Nikolajevna Anna a lakással meg volt elégedve; de Fökla viselkedése nagyon bizalmasnak látszott s azért nem tetszett neki. Azonnal elkezdett beszélni és elmesélte, hogy szegény özvegy asszony, hogy mindegyik papnál szolgált. Mikor Mura kiment, még bizalmasabbá lett s a mamának titokteljesen mondá:

— Anyuska, vigyázzon! Hiszen ezek nem tudnak gazdálkodni. Más atyuskának már azóta volna egy pár tehene, egy csomó juha és mindenféle apró

jószága; de ezekenek semmijük sincs. Valóságos szégyen; még a lisztet is veszszük! Atyuska, a kinek még a lisztet is venni kell! Ilyen még nem esett meg! Három főpapnál szolgáltam, még mindegyik eladott a lisztből! Észre kell őket téríteni!

Bár Nikolajevna Annát ez a beszéd szerfölött bosszantotta, mégis tudomásul vette. Két hónap óta laknak ilyen gazdag községben és még semmit sem szereztek, ez igazán különös.

— Nos, meséld el, hogy éltek — kérde Nikolajevna Anna leányától.

— Nagyon jól élek és meg vagyok elégedve — viszonzá Mura.

— Ez nem elég; azt is beszéld el, hogy töltöd az időt és ilyesfélét.

— Rendesen olvasok valamit. Kirill vagy a templomban vagy az iskolában van, vagy a faluban járkal.

— És te ilyenkor egyedül vagy?

— Nos igen, hát mi van abban?

— Nincs egyetlen ismerősöd sem? Van itt egy földbirtokosnő. Nem látogatta meg a férjed?

— Ki, Kirill? — Nem is gondol rá. Azt mondja: »Ha valami ügyem lesz veled, elmegyek, különben nem. Tudom is én, miféle asszony?« —

A másik pap családjával megismerkedtünk; hat felnőtt leánya van . . . nem valami érdekes család.

— Hiszen így meghalsz az unalomtól?!

— Kirill mindig azt mondja, ismerkedjem meg a parasztokkal. Lépten-nyomon érdekes típusokat lehet találni köztük.

Nikolajevna Anna nevetett. Azt gondolta:

— Ez csakugyan nincs ki egészen!

A mint Kirill hazajött, nagyon örült anyósa megérkezésének.

— Meglátja, milyen jó itt a faluban s még maguk is kedvet kapnak ide költözködni — mondá.

— Köszönöm szépen, ilyesmi ugyan nem fog megtörténni! — válaszolta Nikolajevna Anna méltóságteljesen.

Fölfogása szerint a lakóhely megválasztása szoros összefüggésben állott az emberek magasabb vagy alacsonyabb társadalmi állásával. A ki a városban él, magasabb rangú és nagyobb a jövedelme, a falu: az szegénynyé teszi és lealacsonyítja az embert. Kirill föltevése tehát személyes sértésnek tetszett.

A nap folyamán meggyőződött arról, hogy csakugyan mindent vásárolnak. Föklának minden kicsiségért: olajért, hagymáért, burgonyáért stb. a

boltbá kellett szaladni; a tejfel majd olyan drága volt, mint a városban.

— Hallod, lelkem, ha minden kicsiséget venni kell, akkor nagyon drága az élet. Olyan nagy jövedelmek van?

— Kirill minden jövedelmét az utolsó kopékig ide adja nekem.

— No s körülbelül mennyi az havonként?

— Húsz-huszonöt rubel.

— Ez az egész bevétel? Pompás község, igazán! Ezt ugyan szépen ellátták akadémiái tanulmányai s magiszteri méltósága fejében!... No, és mennyit költötök el?

— Körülbelül ötven rubelt.

— De hát honnan veszitek?

Gavrilovna Marja zavarban volt és elpirult.

— Ej, mamácskám, hiszen nem tesz az semmit! Bevételeink később majd szaporodni fognak s akkor aztán kipótoljuk.

Nikolajevna Anna gyanakodólag nézett leányára, egyszerre világosság derengett agyában.

— Tudom már! — mondta hangtalanul. — Hozzá nyultál a tőkéhez?!

— De mamácskám, nem baj az! Hiszen csak kezdetben történik; később, ha a jövedelem növe-

szik, ismét helyrepótolom. De ne szóljon neki róla semmit, mamácskám, hiszen ő nem tudja s gondtalanul él, mint a gyermek.

Nikolajevna Anna nem szólt semmit, de szemöldökét harciasan ránczolta össze és elhatározta, hogy majd annak rendje és módja szerint beszél a vejével.

Másnap, mikor Kirill hivatalos ügyekben elment hazulról, Nikolajevna Anna néhány látogatást fogadott. Legelőször Rodion atya felesége jött. Tekintélyes külsejű asszony volt, szélesvállú és meglehetősen termetes. Ötven éve daczára világos-rózsaszínű felöltőt viselt s hajába, mely különben még nyomát sem mutatta az ősülésnek, világoskék szalag volt fonva. De mindez nem kaczérságból történt, hanem egyszerűen azt gondolta, hogy egy székes-egyházi pap felesége iránt való tiszteletét nem fejezheti ki előnyösebben, mint élénk, világos ruházatával.

— Bocsánatot kérek, hogy vejére panaszkodnom kell — kezdte el azonnal. — Könyörüljön rajtunk! Alig jött ide, máris új szokásokat kezd meghonosítani. Az emberektől nem kér semmit; azt mondja: adj annyit, a mennyit tudsz. No persze, ezek ravasz rókák, aztán csak néhány garast adnak!

Higyje el, az uramnak ezelőtt ritkán volt csak hatvan rubel havi jövedelme, legtöbbször nyolczvan, száz, még százhusz is. Most pedig húsz-huszonöt rubel! Miből éljünk? Féltuczat leányom van!... No persze, még tapasztalatlan, fiatal — hiszen érthető! De miért nem jön el a férjemhez? Miért nem kér tőle tanácsot? Igaz, hogy veje az első lelkész, de a férjem tapasztaltabb.

Ez után a látogatás után eljött a diakonus meg a kántor felesége. Nem mertek a kínálás daczára sem leülni. A székesegyházi pap felesége nagy tiszteletet gerjesztett bennük. Ennek daczára egyhangulag biztosították, hogy az új pap megérkezése óta a mostani bevételekből nem tudnak megélni.

— Magam is belátom és értem! — válaszolt Nikolajevna Anna, felbőszülve a panaszokon. — Higyjék el, hogy ez máskép lesz; majd beszélek vele. Már a leányom kedvéért is megteszem.

Az asszonyok, a kiket természetesen alázatos férjeik bíztak meg, reménnyel teljesen távoztak.

— Szeretnék veled beszélni, kedves vőm! — mondá Nikolajevna Anna Kirillnek s összeránczolta szemöldökét. Már sötétedni kezdett. Mura az erkélyen a tea-asztalnál ült és egy regény utolsó fejezetét olvasta. Nikolajevna Anna fölhasználta távol-

létét, hogy a meggyőződése szerint kellemetlen beszélgetést megkezdje és befejezze.

— Szolgálatára állok, kedves Nikolajevna Anna! — mondá Kirill szeliden. Körülbelül tudta, hogy mi körül forog majd a beszélgetés és milyen hangon fog folyni.

— Nem foghatom föl az eljárásodat, általában nem értelek! Csak két hónapja vagy még itt s már mindenki elégedetlen miattad.

— Nem mindenki, Nikolajevna Anna, nem mindenki!

— Mindenki! Rodion atya nagyon elégedetlen; a diakonus és a kántor panaszkodnak, hogy nem tudnak megélni, — tehát mindenki.

— De a hitközségi tagok? Alig hiszem, hogy ők is panaszkodtak volna?

— Még az kellene, hogy azokkal töltssem az időt! Különben is nem azon fordul meg a dolog, hogy azok elégedettek-e vagy nem! Gondold meg, kedvesem, hogy tönkre titted az egész papi tekintélyt. Azt fizetik a szertartásokért, a mi nekik tetszik; a bevételek harmadrésznyire szállottak le. Nem tudom magamnak megmagyarázni. Hiszen ez valóságos örültség.

— Nekünk mégis elég! Hála Istennek, egé-

szen jól eszünk, iszunk, még állatbőrbe se kell öltözködnünk!

Nikolajevna Anna élesen tekintett reá, mintha azt akarná megtudni, vajjon valódi gyermekkel van-e dolga vagy csak teszi magát.

— Hallod, Kirill — mondá elfojtott hangon — ha az ember ezen a világon él s azt sem tudja, a mi közvetlenül az orra előtt történik, akkor másnap koldulni mehet. Bevételed havonként huszonöt rubel s ötvenet használtok el... Érted ezt?

Kirill csodálkozva nézett reá, elpirult, zavarba jött s kabátja sarkát morzsolgatta.

— Ez a Mura hibája... Ezt nem tudtam! — mormolta s fölállva, még hozzá tette:

— Köszönöm a fölvilágosítást, Nikolajevna Anna, ezen majd változtatunk.

— Remélem. Változtatni is kell rajta. Nem mintha a pénzt sajnálnám, Kirill, vagy ilyesmi, de a jövőre is gondolni kell!

Kirill kinézett az ablakon és hallgatott.

Mikor Nikolajevna Anna meggyőződött róla, hogy szavai erős hatást tettek, kiment az erkélyre teázni.

— Mit csinált olyan sokáig, mama? — kérde Gavrilovna Marja.

— Semmit. Tudod, hogy szorít a czipóm és nagyon sok időbe telik, míg fölhúzom.

Kirill sokáig maradt egyedül a szobában. A mint végre kijött, már olyan sötét volt, hogy Nikolajevna Anna nem láthatta arczkifejezését.

Másnap anyósa visszautazott a városba, de leánya pénzét magával vitte, hogy a takarékpénztárba tegye.

— Ott biztosabb helyen van!

De minden eshetőségre számítva, négyszáz rubelt ott hagyott Murának. A mint elutazott, nem szólt Kirillnek egyetlen intő szót sem; meg volt győződve, hogy eleget mondott. De a leányának még odasúgta:

— Murka, szeretném, ha boldog lennél; reménylem is, hogy az leszel. De ha valami történék, rögtön jőjj haza. A mink van, a tied.

— Nincs semmire szükségem. Akármi történék is, Kirillnél maradok! — gondolta Mura, s a mint anyja elment, odament Kirillhez, karon fogta s szólt:

— Tudod-e Kirill, hogy...

Félbeszakasztotta a mondatot s elpirult. Kirill gyöngéden megcsókolta a kezét és mondá:

— Szegény kis Murkám!

OSZK

Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára

